

lag voor de hand, dat zou kunnen gebeuren. "Maar je mag hier met niemand over praten, er is geen mens die het mag weten." Goed, dus 's middags om 2 uur waren er een aantal partijgenoten daar om te kijken of er politie was. We hadden het alleen maar tegen hèn verteld. Geen andere partijgenoot, niemand wist ervan. Het was een hele kleine besloten kring. Zo werd dat georganiseerd. Zo kwam je er weleens achter. Dat was die beveiligingskommissie die dat organiseerde. Die wist ook al veel van partijgenoten. Als er maar een verdachte was dan kwamen ze al naar je toe.

We gingen ook de cellen in om over de partijbeveiliging te spreken. Met een verhaal van: niks bij je dragen, zorgen dat je een dek-adres hebt, zorgen dat je je eigen afschermt. Dat is in het belang van jezelf. Niet alleen in het belang van de partij, maar ook in het belang van jezelf. Ogenschijnlijk kleine dingen, maar die van heel groot belang zijn gebleken in de illegaliteit.

Ik zal nog een voorbeeld geven. Ik zat in de Internationale Rode Hulp. Er waren duitse mensen hierheen gevlucht. Duitse kommunisten en die hadden allemaal slaap- en eetadressen, die moesten genoteerd worden natuurlijk want je moest weten waar die kerels zaten. Ik moest op stap om naar die gasten toe te gaan en ik had een klein lijstje hier in mijn binnenzak. Ik kom aan het stempellokaal en er is een rel aan de gang. De politie gaat flink tekeer en slaat de boel uit elkaar. Het was aan de Heidestraat en ik loop de Stokroosstraat in en ik kon niet verder. Daar stond een kordon van politieagenten. Dus ik denk: "Jezus Christus, als ik dadelijk gearresteerd wordt met dat lijstje in mijn zak, dan ga ik voor de bijl". Dus ik vluchtte bij een vreemde zomaar de trap op en ik vertelde dat. Ja ze hadden ons al gezien natuurlijk, ze hadden al gehoord dat er herrie was. Ik vroeg of ik een poosje mocht blijven zitten. Maar word ik gegrepen dan ga ik gewoon voor de bijl. Dus toen werd voor mij ontzettend belangrijk dat je nooit niks meer in je zak moest houden.

We hadden ook een illegale krant. Daar heb ik zelf aan meegewerkt. Dat was in de legale tijd voor de oorlog. Drukpersvrijheid was er en we konden gewoon een kommunistiese krant uitgeven, maar we maakten een illegale krant "De Rode Post". Maar heel weinig mensen weten daarvan. Het was ook nog op rood papier gedrukt.

Was dat alleen bedoeld voor het distrikt Zuid-Holland?

Ja, alleen voor de provincie Zuid-Holland.

Waarom deden jullie dat illegaal?

Leren. Het illegale werk leren als voorbereiding. Dat was in '34/'35. Ook eerder al in '33. Er was drukmateriaal en dat werd op een illegaal adres, bij de één of andere arbeider op zolder of in een kamertje opgeslagen. En dan werd hij gedrukt. Er werd door een aantal mensen een artikel geschreven en hij werd ook illegaal verspreid. Het papier werd niet namens de kommunistiese partij gekocht, maar werd zogenaamd voor een bedrijf bij de één of andere papierhandelaar gekocht. De artikelen werden door een paar mensen geschreven en dat was meestal partijliteratuur, maar ook economische berichten en over de strijd van de mensen. Hij werd niet gekolporteerd, hij werd door een aantal mensen aangenomen en betaald. Er wisten maar een paar mensen hoe dat ding ongeveer werkte. Het distriktsbestuur zelf wist niet hoe dat ding in elkaar zat of wie daar mee bezig waren. Je had dus binnen de partij een illegaal apparaat. Het stond rechtstreeks onder de partijleiding, onder Daan Goulooze. Dat was de man die het illegale werk in Nederland deed. Onder Daan Goulooze heb ik ook gewerkt.

Had de CPH wapens?

Kijk, daar heb je weer zo'n typiese opvatting. Je had altijd gedacht dat kommunisten altijd met wapens liepen. Als je een wapen in je bezit had als lid van de kommunistiese partij, dan werd je eruit geslingerd. Het was verboden. Kommunisten was het verboden een wapen in hun bezit te hebben. Dat was een opdracht van de partij. De partijgenoot die een wapen in zijn huis had, dat werd gecontroleerd, die werd geroyeerd.

Waarom was dat?

Om de bourgeoisie geen kans te geven om de partij als zodanig te pakken. Kommunisten geloofden niet om vanuit zo'n soort organisatie een revolutie te organiseren. Een revolutie moet georganiseerd worden met het leger samen. Dus er waren ook cellen in het leger. De opdracht was aan de jonge mensen die het leger in moesten om binnen het leger te werken. Dat is gebeurd. In Assen zijn er opstanden geweest van soldaten. Er was ook een boekje gemaakt door kommunisten. Een kommunisties zakboekje. Het is verboden geweest. Als je dat zakboekje in je bezit had als militair, dan ging je de cel in. Dan werd je inderdaad veroordeeld. Daar stonden aanwijzingen in van wat je moest doen in tijd van revolutie. Hoe je het leger kon gebruiken en ondermijnen voor de revolutie.

ROODFRONTSTRIJDERS

De Rood Frontstrijders Bond, de RFB, was oorspronkelijk Duits fabriekaat. In Duitsland heette het Rot Front Kämpfer Bund. Max Holz was één van de belangrijkste leiders van deze bond. Deze bond was opgericht om de arbeidersklasse tegen aanvallen van de reactie en het fascisme te beschermen. In Duitsland telde de bond duizenden strijders. In Nederland is de RFB blijven steken in Duitse naïviteit. In Rotterdam nam de kommunist Gerrit Sterkman het initiatief tot de oprichting van de RFB, maar meer dan enige tientallen leden zijn er waarschijnlijk niet geweest. De uniformen werden betrokken uit Duitsland. Er werden optochten gehouden, er werd gemarkeerd en er werd getraind in vechtsporten. De roodfrontstrijders werden op slag bekend door hun aanwezigheid bij de begrafenis van de artiest Leonardi, die door de politie werd vermoord tijdens de huurstaking in de Tuinderstraat. De RFB liep bij CPH-demonstraties altijd voorop met een klein orkest. Ze funktioneerde als ordedienst bij demonstraties en vergaderingen. Bij straatgevechten met de politie gaven ze aanwijzingen voor de verdediging. Ze werden er dan vanzelfsprekend ook als eerste uitgepikt en afgeranseld. Met het uniformverbod was het afgelopen met de RFB. Het vacuüm werd snel opgevuld door de Strijdbond tegen het Fascisme.

BEWIJS VAN TOEGANG

voor de Propaganda-Feestavond van de R.F.B. afd. Rotterdam, ten bate van het kleding- en muziekfonds, op ZATERDAG 28 MAART 's avonds 8 uur, in het Algemeen Verkooplokaal, Goudsche Singel.

Spreker: WIJNKOOP.

Deze avond zal worden opgeluistert door Accord-Muziek, Humorist, Declamatie Groote Tombola, enz.
ENTREE 25 CENT, Sted. Bel. inbegr.

Hans van Gemert in z'n roodfrontstrijdersuniform.

Bertus Schmidt

In Duitsland had je de Rotfrontkämpferbund, hier de Roodfrontstrijders. Duitsland is altijd al een uniformland geweest. Dat heeft hier nooit ingang gevonden. Er waren hier een paar van die Roodfrontstrijders, die bestelden hun pakkie in Duitsland, een koppelriem en een pet. Het is maar heel kort geweest want je kreeg al vrij gauw het uniformverbod. Die RFB was de beschermploeg van de kommunisten. Tegen vergadering-

verstoringen eigenlijk.

Was dat nodig?

Nou, dat viel eigenlijk wel vreselijk mee. We hadden meer last van andersdenkenden in de arbeidersbeweging dan van de fascistten. Ik heb menige knokpartij meegemaakt in de veilingzaal op de Goudsesingel. Goeie genade nog an toe.

Bram van de Haterd

Ik ben ook nog even bij de Roodfrontstrijders geweest. Dan kreeg je zo'n pakkie aan. Daar heb ik Jan van Weelden leren kennen. Die Roodfrontstrijders moesten de orde handhaven bij demonstraties. Dan regelden ze het verkeer en ze leidden de demonstratie. Daar was het voor opgericht. Het was nou niet zo direkt om bankovervallen en terroristiese daden te plegen. Het was veel meer gericht op de bescherming van de demonstranten.

Wat voor mensen zaten erbij?

Nou, jonge jongens moesten ze natuurlijk hebben, geen ouwe pikken.

Kees

Vrouwen werden geaccepteerd als lid van de Rood Frontstrijders Bond. Dus de vrouw werd in wezen gelijkgesteld. Wij erkenden ook geen achterstelling van de vrouw in de partij als zodanig. Er zullen wel tendenzen aanwezig geweest zijn, maar in de richtlijnen van de partij werd de vrouw volledig erkend als volwaardig lid. Vrouwen konden ook functies krijgen. Er waren alleen niet zoveel vrouwen met een functie. Ze werden naar de vrouwenbeweging gerangeerd. Dat je die vrouwen bij de RFB zag, dat wil heel wat zeggen. Je liet een vrouw soldaat worden. Want het waren soldaten. Het was een militair gedisciplineerde organisatie. Ze marcheerden en ze leerden vechten.

Waren er nou mannen die het moeilijk hadden met die vrouwen in de RFB?

Nee hoor, zeker niet voor het kader. Als je lid was van de RFB dan was je al een overtuigd kommunist. Want je kreeg op je godverdomme. Ze liepen voorop en naast demonstraties. Ze waren geüniformeerd, dus zichtbaar. De politie sloeg het eerst op hùn in. Als je je voor die RFB inzette en je was bovendien nog een vrouw, nou dat was niet te weinig.

Waren ze ook gewapend?

Af en toe, niet altijd. Als ze naar de NSB gingen dan namen ze wel een eind hout mee. Meereke

Weet u iets van de Roodfrontstrijders?

Daar weet ik niet zoveel van, want daar was ik heel erg op tegen. Ik hield niet van uniformen en nog niet. Dat vind ik verschrikkelijk. Toen ook, toen mijn man dat pakje had. Ik ging niet met hem mee, nou ik moest weleens mee. Als we ergens naartoe waren geweest en hij kwam ook dan gingen we toch samen naar huis. Maar je werd overal uitgescholden. Dat was al met AJC-kleding. Als je gewoon een jurk aan had met een wit schillerkraagje boven je jas uit, dan werd je al uitgescholden. Dat was vroeger ook heel erg hoor. Zoals nou die punkers lopen zoals ze willen. Die zullen niet uitgescholden worden of maar zelden, maar vroeger werd je echt uitgekafferd, ook gewoon door je eigen arbeidersjeugd. En niet zo zuinig. Je werd op straat nageroepen: "AJC'ers zijn chagarijnen, ze hebben koppen als konijnen!"

Hadden die Roodfrontstrijders daar ook last van?

Ja. Die waren altijd in de stad hoor. Ik denk dat het een groep was die in de stad woonde. Het waren er niet zoveel hoor. Ik denk dat het hoogstens een man of twintig geweest is. Dat pakkie kostte ook hartstikke duur. Dat kwam uit Duitsland. De meesten konden dat niet betalen. Ze moesten het zelf kopen. Ik weet ook niet of mijn broer er één had, mijn man wel. Hij moest daar ook gauw weer een foto van laten maken, hij had het veel op uiterlijk vertoon.

Dan had je een paar van die trommelaars en die liepen dan voorop met z'n vieren. En als er een vergadering was dan riepen ze op voor die vergadering. En ook zomaar denk ik, voor propaganda. Ik ben zelf nooit meegeweest, want ik had er een gloeiende hekel aan. Het waren echt van die mensen van uiterlijk vertoon en daar hou ik niet van.

Uw man vond dat wel leuk.

Ja, oh prachtig. Ja hij had er zo één hoor. En hij was nog werkeloos dus hoe hij aan dat geld gekomen is? Dat weet ik niet. Misschien wel van thuis gepikt. Hij had zo'n dakkamertje en daar had hij z'n uniform. En zijn moeder had er ook zo'n hekel aan maar die dacht dat het door mij kwam. Naderhand kwam uit dat ik dat ook helemaal niet leuk vond. Toen had ze dat uniform op een spijker gehangen op de zolder, boven de waskuip. Nou heb ik dat verhaal nooit geloofd, maar toen wou hij het pakken en toen was het van die spijker afgevallen en toen lag het in die kuip. Alle knopen waren eraf gevreten door de muizen. Maar ik heb dat hele spel nooit geloofd. Die moeder had

daar zo'n hekel aan. Hij vertelde tegen mij dat alle knopen eraf waren en die hadden de muizen eraf gevreten. Ik weet niet wat ik toen gezegd heb. Ik denk dat ik gedacht heb: gelukkig. Z'n moeder zei dat zo tegen me en ik zeg: "Ik vind het helemaal niet erg hoor, dat rot-pakkie". "Oh" zegt ze "Ik dacht dat jij dat goed vond". Had zijn moeder die knopen eraf gehaald?

Nou ik vermoed van wel. Maar ik heb er nooit over gepraat want ik was al blij dat dat rot-pakkie weg was. Zijn moeder zette de knopen er niet aan en ik ook niet. Dat was het einde.

Ik weet nog dat we een keer tegen de fascistten gingen demonstreren en dat was op het Noordplein. Toen had mijn man dat Roodfrontstrijderspakkie aan. Dat was zo'n Duits pakkie, dat was een rijbroek en hij had zo'n pet op en zo'n groen jasje aan. En toen werden we van het Noordplein afgeslagen. En hij had dat pakkie aan, dus hij was mooi het mikpunt. Ze hebben hem kapotgeslagen in de Jonker Fransstraat bij de Noorderbrug. Al diegenen die zo'n pakkie aanhadden, die sloegen ze verrot.

■ LOUIS DE VISSER ■

Annie

We hebben toen die tijd meegemaakt van Louis de Visser hè. Want dan gingen we naar Odeon en dan stond Louis de Visser te praten achter zo'n klein kassie. En dan vloog gewoon dat rooie gordijntje eraf. Maar dan sliep je niet hoor! Daar bleef je van wakker.

Wat voor rood gordijntje?

We waren zo arm en Odeon was ook zo arm. En dan stond er zo'n klein kissie en dan lag daar een rood lappie overheen, want meer was er niet. Want je kon geen zaal of niks aankleden, want daar had je geen geld voor. Dus het was allemaal met een dubbeltje en vijf centen hebben we alles opgespaard. En dan begon 'ie heel zachies hè, maar op lange laatst lag dat rooie kleedje... En dat kissie was er ook niet meer.

Louis de Visser.

Louis de Visser werd in 1878 te Rotterdam geboren en wel in de Gouvernestraat. Hij verhuisde naar Den Haag en werd glazenwasser. Met z'n makkers stichtte hij de glazenwassersvereniging Excelsior. Later werd hij broodbezorger bij de coöperatie de Volharding. Rond 1900 werd hij lid van de SDAP. In 1909 stichtte hij, met een aantal marxistische intellectuelen, de Sociaal Democratische Partij, de SDP. In 1918 verandert de SDP in CPN. Als de Wijnkoopgroep de CPH verlaat wordt Louis de Visser voorzitter van de partij. In de jaren dertig bepaalde Louis de Visser het gezicht van de CPH naar buiten toe. De Visser stond bij de Kamerverkiezingen steeds bovenaan de lijst. Hij fungeerde als stemmentrekker. In het hele land was hij populair als spreker, vooral in zijn geboortestad Rotterdam. De mensen braken de tent af als hij gesproken had. Vriend en vijand noemden hem Loutje Bulk, omdat hij zo geweldig bulderen kon. Louis de Visser is op een tragiese manier aan zijn eind gekomen. De Visser werd, net als zovele anderen, door de Duitsers in het concentratiekamp opgesloten. Na eerst in Vught te hebben gezeten, werd hij later naar Duitsland getransporteerd. Veertien dagen voor het einde van de oorlog werd het schip, waarop hij samen met andere gevangenen zat, door engelse vliegtuigen gebombardeerd. Louis de Visser kwam

daarbij om het leven.

Bertus Schmidt

In de partij zaten niet zoveel lichten, of het moest Louis de Visser zijn. Een enorme vent was dat. Hij was ook uit de arbeidersbeweging naar voren gekomen. Een geweldig redenaars-talent, toen hij in de Kamer zat bulderde hij ze eruit. Mensen die hem gekend hebben zullen dat altijd nog zeggen. Ze noemden hem ook Loutje Bulk. Ik geef je de verzekering, als hij op een vergadering sprak, nou dan braken ze de boel af. Hij kon ze zo volkomen enthousiasmeren met zijn verhaaltje over de bibberbourgeoisie.

Meereke

Op de vergaderingen als Louis de Visser sprak dan was het vol hoor. Wijnkoop ook wel, maar als Louis de Visser sprak dan was het hardstikke vol. Dat was wel de geziene man in die dagen. Ik weet niet wát het was, maar een echte arbeidersjongen was het niet. Ik weet nog dat hij woonde in de Jan Maatsuikerstraat in Den Haag. En dat wij nog eens zijn gaan zingen daar. Maar dat was een deftig straatje. Nee hij was geen echte arbeider. Ik geloof Wijnkoop ook niet. Die Reuderink wel. Dat was een arbeider en die werkte ook bij de tram.

Arend van Brugge

Ja, Louis de Visser dat was ook een smeerlap later. In hun jonge tijd waren het allemaal beste kerels hoor.

Louis de Visser sprak ook veel hè?

Ja ja, ze noemde 'm ook wel Ludivicus Bulkanus omdat 'ie zo bulderde. Aan de Stieltjesstraat had je toendertijd zo'n waterbak, zo'n bruine krul. En daar hadden opposanten gewoon op geschreven "Louis de Visserhuis". Pisbak. Zulke dingen hè. Ja je maakte wat mee.

Kees

Kijk, Louis de Visser, als die in het parlement was, dan stond het parlement op zijn kop. Als David Wijnkoop in het parlement was dan saboteerde hij door een vijf-urige speech. Die had nog inhoud ook. Dan hield hij ze aan de banken gekluisterd. En dan was er voor op het Binnenhof een demonstratie van werkelozen. Dan stond daar de marechaussee met de kolbakken op de kop en de blanke sabels al voor de deur. Hier op de Coolsingel ook. Dat was een ander soort parlementaire oppositie. Dat was, wat Lenin zegt, gebruik maken van het parlement om naar de arbeiders toe te praten en niet naar de parlamentsleden of naar de regering. Het parlement gebruiken als spreektribune naar de arbeiders toe, dat was het toen.

Maar jullie wilden zelf iets anders dan het parlement?

Vanzelf, wat ik je zeg, die hele kommunistiese partij van toen was gericht op de bedrijven, op de arbeiders. In de bedrijven zitten arbeiders en de intellectuelen speelden prakties geen rol. Wij noemden dat salon-bolsjewiki. Die zaten ook meer in die nevenorganisaties. Ja daar konden ze een goeie taak hebben.

GERRIT VAN BURINK

Meereke

Die Van Burink dat was ook zo'n oproerkraaiër. Maar die is naderhand ook fascist geworden. Maar die jutte ons op met Sacco en Vanzetti. Daar moest je voor strijden hè. En hij ging in de tram, toen had je van die oude trams met zo'n hekkie ervoor, en daar sprong die in. Hij was toen gemeenteraadslid en die kregen gratis reizen met de tram enz. Hij sprong in die tram op de Goudsesingel en hij reed heen en weer en tussendoor ons opjutten. En wij werden allemaal verrot geslagen.

Een andere geziene figuur in het rotterdamse politieke leven was Gerrit van Burink. Gerrit was onderwijzer van beroep, wegens politieke activiteiten Indonesië uitgezet en in Rotterdam terecht gekomen. Hier ontpopte hij zich als een populair spreker voor werkelozen. Vanaf 1923 tot 1940 was hij lid van de rotterdamse gemeenteraad voor verschillende partijen. Dat bezorgde hem de bijnaam "het Weerhaantje Van Burink". Hij begon z'n carrière bij de CPH. In die tijd sprak hij vaak voor de jongeren van de Zaaier en begeleidde hij de kindergroep. In 1926, als de afdeling Rotterdam wegens kontributieschuld wordt geroyeerd, neemt hij de afdeling mee naar de Wijnkoopgroep. Het worden roerige jaren. Er breekt menig knokpartij uit tussen de aanhangers van Van Burink en de officiële CPH, die in Rotterdam geen poot aan de grond kreeg. Ook in de agitatie rond Sacco en Vanzetti speelde Van Burink een belangrijke rol. Hij sprak enorme mensenmenigtes toe op het Noordplein en in het Verkooplokaal. Hij riep op tot demonstraties. Maar volgens ooggetuigen was hij spoorloos als er klappen vielen. Veel rotterdamers zagen in Van Burink toen al niet meer dan een schreeuwlelijk en een pro-vokateur. Van Burink was de ziel van het Werkelozen Agitatie Comité. In de raad nam

hij het op voor de werkelozen. Hij was aanwezig bij openbare verkopeningen en leidde demonstraties over de Coolingsingel. Z'n eigen inboedel werd eens een keer verkocht wegens belastingschuld. Z'n eigen kameraden boden niet meer dan 30 cent voor de hele handel. Ze gaven de spullen in bruikleen terug aan Van Burink. Van Burink had, in tegenstelling tot Wijnkoop, geen zin om op z'n knieën terug te kruipen naar de CPH. Hij is nog wel twee weken lid geweest van de partij en heeft ook nog wel zelfkritiek geleverd, maar hij hield het toch snel voor gezien en stapte over naar de RSP. Hier werd hij gelijk tot lijsttrekker gebombardeerd bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1931. Lang heeft Van Burink het niet uitgehouden in de RSP. Hij werd eerst geschorst en daarna geroyeerd wegens diefstal. Daarna ging het snel bergafwaarts. Van Burink werd lid van het ultra-nationalisties Verbond voor Nationaal Herstel en nam het in de raad vanaf dat moment vooral op voor de middenstand en niet meer voor de werkelozen. In de oorlog schopte hij het zelfs tot voedselkommissaris van de NSB voor Rotterdam. Na de oorlog verdween Van Burink uit het gezichtsveld. Het schijnt dat hij nachtwaker is geworden.

De Communistische Kindergroep Rotterdam. De man met de pet onder het spandoek is Gerrit van Burink.

Henk Bruintjes

Doordat ik verschillende keren werkeloos ben geworden, ben ik in contact gekomen met Gerrit van Burink. Gerrit van Burink was in die tijd ook uit Nederlands-Indië gekomen, daar was hij onderwijzer. En bij Gerrit kwam dan ook David Wijnkoop, Hoogcarspel, Van Ravensteyn. Die leidden de vergaderingen. Vanuit die groep van Gerrit is dat Werkelozen Agitatie Comité ontstaan.

In de Baan had je een vooruitstekend pand en daar beneden huisde Gerrit. Gerrit was zo arm als een dakluis, want al dat geld ging meestal op. Daar had je weer dat idealisme. Dat geld werd daarvoor gebruikt. Je zat in plaats van op stoelen op een soort kistjes. Later hebben ze dat modern gemaakt, maar toendertijd was dat niet. In het WAC hebben we altijd vrolijk gewerkt. Ik ging dikwijls met hem mee naar huis, niet om te eten, want eten had hij niet. Zijn vrouw was ook van hem afgegaan, want het werd te erg joh. Het is altijd leuk als je in de misère zit te kijken, maar het moet toch niet te lang duren. Hij was erg populair, vooral bij de werkelozen. Dat kwam omdat het een activist was. Hij stond onmiddellijk op de tafel. Je had toendertijd ook die gesprekken aan het Noordplein. Daar kon iedereen zijn mening verkondigen en dan ging

Gerrit daar ook staan op een stoel. Dan ging hij daar staan te oreren. Toendertijd had je die verkiezingen en toen kreeg dan de partij, die kreeg zoveel stemmen. Daar heeft Gerrit ontzaglijk zijn best voor gedaan. Toen we die stemmen gewonnen hadden voor Rotterdam, dat waren gemeenteraadsverkiezingen, en toen hij in de gemeenteraad kon komen, toen zijn ze op die avond van de verkiezingen met een sleepswagen en allemaal erop juichend en zo meer door de stad gegaan. Dat was om het te vieren. Dat was vanaf de Slaak, want daar stonden de borden met de verkiezingsuitslagen bij het gebouw van de Voorwaarts.

Op het Noordplein kon je zelfs christenmensen op een stoel zien klimmen en het geloof verkondigen. Op het Noordplein was er altijd markt en als die markt afgelopen was, stonden er altijd nog van die kistjes. Die kistjes konden ze dan mooi gebruiken om daar op te gaan staan. Dan stond je boven de mensen uit. Als je wat horen wilde, dan ging je erbij staan.

Ik ben met mijn vrouw weleens naar vergaderingen geweest. In Odeon. Dan sprak bv. Lou de Visser. Dan zat er een heel stelletje in de zaal en die riepen al van te voren: "Lou, is er nog debat bij?" Dan riep Lou: "Ja, dat is goed jongens". Dan kreeg je nadien een heel debat. Dat was erg interessant. Lou de Visser was een hele populaire spreker. Dat was een volksredenaar. Dat was Wijnkoop niet, Wijnkoop was meer de intellectueel, maar Lou de Visser was de volksredenaar, die kon ze treffen. Ze maakten het mee wat hij vertelde. En dat is een volksredenaar.

Als iemand van de toenmalige SDAP op het Noordplein stond te spreken dan ging Gerrit daar vlakbij staan. Als het kon er tegenaan. Dan probeerde hij mensen weg te trekken daarvan. Het ging wel eens hard. Op den duur had hij ook weinig vrienden meer.

Was hij toen ook uit de CPH gestapt?

Ik meen dat het was omdat hij het iets beter wilde hebben. En toen is hij meen ik sekretaris geworden van een winkeliersvereniging. Die winkeliersvereniging bleek nadien allemaal NSB-sympatieën te hebben. Dus zodoende kwam hij daarbij. Gerrit had toen een tweede vrouw gekregen en die wilde die ellende van die eerste niet meemaken. Dus hij moest wat thuisbrengen. Hij werd toen meer een nette burger. Eerst was hij de activist en als hij in de stad liep dan liepen er altijd een man of tien, twaalf om hem heen. Dan liepen ze altijd te debatteren. Gerrit van Burink was feitelijk de ziel van het WAC.

Gerrit van Burink sprak een keer in het Verkooplokaal. Het Verkooplokaal was bijkans een vierkante zaal. Dan had je de spreker, dat kon ook Lou de Visser zijn, die maakte die zaal tot kookpunt. Achterin die zaal stonden allemaal rechercheurs. Dus je zat altijd op je quivive. Je haren gingen overeind staan, laten we het zo zeggen. Dan had je daar zo'n gang voordat je op de Goudsesingel kwam. Voordat de vergadering uitging had je een stel agenten te paard en die blokkeerden als het ware die deur. Dus je kon de nodige slagen krijgen op die manier. Binnen in de zaal begonnen die rechercheurs te slaan en die agenten te paard buiten. En dan stroomde dat die Goudsesingel op. Nou is het een keer gebeurd, dat die zijstraat, die heette geloof ik de Schoutenstraat, daar liepen we en toen hoorden we opeens een schot. En ineens een tumult en toen was er zo'n agent van zijn paard afgeschoten. De andere dag schreef het Rotterdams Nieuwsblad erover. En die maakte een fout. Want in een raamkozijn hadden ze een revolver gevonden van een bepaald kaliber, maar dat was het kaliber dat de politie gebruikte. Ik weet nog, ik kwam met Gerrit uit die Schoutenstraat en alles was verspreid. Toen zeiden we: "Jongens laten we die Goudsesingel niet nemen, want dan slaan ze je verrot". Nou had die Goudsesingel het voordeel dat de andere dag na die vergaderingen er meestal markt was. Dan hadden ze al die kramen al opgezet. Dan kon je tussen die kramen door wegpiepen. Want die politie die reden dan met motors en dan hadden ze zo'n lange rotting in hun handen en dan reden ze snel langs je en dan sloegen ze gelijk met die rotting. Toen zijn we over de Hoogstraat gegaan en daar hebben we geen last gehad.

De laatste keer dat ik hem gezien heb was met de inval van de Duitsers. Toen ontmoette ik hem bij de Burgemeester Meineszlaan. Hij zei tegen me: "Henk, wat moeten we nou doen?" Ik ze: "Gerrit kerel, ik weet het niet. Vooral jij staat er erg slecht op." Hij zei: "Ja, ja ik weet niet wat ik moet doen". Nadien hoorde ik dat hij bij de NSB was gegaan. Hij zat bij een afdeling van de NSB en daar zorgde hij ervoor dat die gebombardeerde kleine kruideniers en waterstokers werden geholpen. Hij deed daar werkelijk z'n best voor. Dat helpen zat in z'n aard. Doordat hij bij die NSB gegaan was heeft hij ook z'n hachje gered. We zijn niet allemaal helden.

Meereke

Mijn broer sprak op vergaderingen en op straat. Nou die werd ook altijd opgepikt. Mijn vader en moeder moesten hem elke keer ophalen in de Paauwensteeg. Daar was een politiepост. Dat was in die crisistijd. Mijn broer was heel erg bijdehand en die ging dan spreken. Je had toen ook Louis de Visser, nou daar had mijn broer veel contact mee. Als Louis de Visser dan niet kon, je had toendertijd overal vergaderingen, dan moest mijn broer invallen om te spreken.

Hoe oud was u broer toen ongeveer?

Nou die stond al op de Coolsingel te spreken toen was hij nog geen zestien. In een handwagentje, dat weet ik ook nog. Bij het Calandplein, bij het Coolsingelziekenhuis. Daar was het een type voor. Het is zo eeuwig zonde dat hij in een concentratiekamp is gestorven. Hij kon dat allemaal. Hij was zo'n figuur van: ik ga voor niemand opzij. Hij is vier maanden in de Sovjet-Unie geweest voor scholing. En toen hij een jaar of 26, 27 was trok hij het hele land door. Toen ging hij in kleine plaatsen spreken en scholing geven voor de partij.

Hij heeft een boekwinkel gehad van Pegasus. Daar heeft hij eerst mee in de Jonker Fransstraat gezeten. Eerst zomaar thuis en toen hebben ze een winkel in de Jonker Fransstraat gehad, maar dat konden ze niet bolwerken en toen heeft hij een huis ge-

DE SLAAPZAAL.

Teekening JAN V. WEELDEN, Rotterdam.

Een teleurstelling.

Den volgende Zondag
Zou Keesje jarig zijn,
Den heelen dag maar riep hij:
„O! Wat is dat fijn.

Toen vroeg hij aan zijn moeder:
„Krijg ik au ook zoo'n doos,
Met al die mooie blokken,
Net als die van Koos.”

„Ja jongen,” sprak zijn moeder,
„Jij krijgt er een van mij.”
Kees sprong rond en danste,
Want o, hij was zoo blij.

Toen vader 's avonds thuis kwam,
Vroeg Kees, wat hij had verlangd. •
Maar vader zei: „Ik kan het niet geven
Want..... ik ben bedankt.”

Ik sprak van de onderdrukking
Van 't proletariaat!
Maar de baas die kwam het te weten
En die zette mij op straat,

De verjaardag van Kees naderde,
Hij had zoo gehoopt op iets,
Maar doordat vader werkloos was,
Kreeg hij..... niets!

Gedicht van Jan van Weelden toen hij tien jaar was.

had in de Vijverhofstraat. Mijn broer heeft eigenlijk de Pegasus-boektent opgezet. Hij is begonnen met een klein tasje. Dat kwam natuurlijk allemaal van Amsterdam af. Met een tasje en dan ging hij langs de huizen, langs de deuren. En later is hij naar de Jonker Fransstraat gegaan. Dat was enkel maar een winkel, daar was helemaal geen woonhuis bij. Een winkel met een klein hokje en een w.c. Daar heeft hij een heel poosje gezeten, maar dat was niet op te brengen. Er was zoveel werkeloosheid. De mensen die boeken wilden kopen konden het niet betalen. Toen heeft hij het nog een poosje gedaan en toen zijn ze overgegaan naar de Vijverhofstraat. Nou en toen kwam de oorlog en toen hebben die Duitsers alles dichtgespijkerd. Twee broers en mijn vader zijn in een kamp omgekomen. Mijn broer was timmerman en die heeft netjes de ruiten uit de schuifdeuren gehaald. En toen alle boeken eruit gehaald. Tenminste de meesten, want je moest natuurlijk wel iets laten liggen voor wanneer ze nog eens terugkwamen. Toen is mijn broer naderhand ook verhuisd omdat het helemaal leeg was. Toen is hij naar de Westerbeekstraat gegaan. In een gewoon gesloten bovenhuis en daar is hij toen weggehaald. Maar hij was een goeie boekenverkoper. Het werd ook wel op afbetaling gedaan. Een kwartje per week en daar moest hij dan ook weer achteraan om dat geld op te halen.

Die boeken kreeg hij uit Amsterdam, had hij veel contact met Amsterdam?

Ja veel contact. Alles was eigenlijk Amsterdam. Net zoals het nu nog is. Met Sacco en Vanzetti zijn we toen in elkaar geslagen met mijn broer samen. Wij bleven altijd hand in hand. Als er een demonstratie was, hand in hand. Wij bleven altijd bij elkaar. Toen zijn we ook zo geslagen op onze rug. Toen zijn we naar Stam de Jong gegaan zonder ene cent, want je had niks. Zonder ene cent op zak kwamen we daar binnen en toen kregen we een flesje limonade op de pof. Dat moesten we zaterdagavonds nog betalen.

Ja, dat vind ik nou zo jammer dat mijn broer er niet meer is. Dat je daar nooit meer een woord over kan praten. Hij is in 1942 in een concentratiekamp gestorven. Hij is opgepakt bij de inval in de Sovjet-Unie door de fascistten. Dat was in de nacht van 24 op 25 juni. Want ik was 23 juni jarig en toen was hij bij me en toen zat hij helemaal in de put. Hij had een vrouw met twee kleine kinderen. En hij zei: "Nou is mijn uur geslagen". Ik zei: "Je moet weggaan, je moet onderduiken". Maar dat heeft hij niet gedaan en die nacht daarop kwamen ze hem halen. Hij heeft één jaar in dat kamp gezeten en is aan de hevigste ziektes en de zweren gestorven.

Hans van Gemert, Franz Mark en Jan van Weelden in roodfrontstrijdersuniform. Links: Jan van Weelden.

Jan van Weelden door Bertus Schmidt.

Eén of twee dagen na de Duitse inval in de Sowjet-Unie zag ik Jan van Weelden voor het laatst. Hij kwam, zoals hij wel meer deed, even langs, maar anders dan vroeger had die ontmoeting iets triests. Wij voelden instinctief dat er verschrikkelijke dingen gingen gebeuren en dat het grote onheil ons niet bespaard zou blijven. Die inval

betekende immers dat er van dit ogenblik af op onbepaalde schaal jacht op ons zou worden gemaakt. Wij voelden ons bedreigd en vooral onzeker. Op de één of andere manier moesten wij zien weg te komen. Maar waarheen? Het onderduiken was in 1941 nog niet georganiseerd. Naar vrienden gaan was even gevaarlijk als thuis blijven. Ik zei hem dat hij groter gevaar liep dan ik, omdat ik mij door omstandigheden altijd een beetje op de achtergrond had weten te houden. Helemaal zeker was ik er niet van, want in 1936 had ik een week gevangenisstraf gekregen wegens belediging van Hitler op een openbare vergadering. Wij praatten nog wat en overwogen de mogelijkheden om buiten schot te blijven. Wij gaven elkaar de hand en knikten elkaar bemoedigend toe. Toen stapte hij op zijn oude fiets en verdween uit mijn gezichtsveld. Enkele dagen later hoorde ik dat de Duitsers hem en vele anderen hadden gearresteerd. Hij kwam in Schoorl in een kamp terecht en ging maanden later op transport naar Neuengamme in Duitsland. Een jaar later, maar precies weet ik het niet meer, was Jan dood.

Ik moet nog vaak aan hem denken. Hij was twee jaren jonger dan ik. In de jeugdbeweging had ik hem leren kennen en wij waren spoedig bevriend geraakt. Wat mij in hem aantrok was zijn enthousiasme en zijn rotsvaste overtuiging dat de Russische bolsjewiki een nieuwe maatschappij zouden bouwen. Ik was daar toen nog niet zo zeker van, maar kon niet op tegen zijn argumenten. Hij had in de communistische jeugdbond De Zaaier al een hoeveelheid scholing gekregen. En niet van de eersten de besten. Hij had naar Henriëtte Roland Holst geluisterd en naar Wijnkoop en Louis de Visser. Jan was leergierig. Hij zoog de kennis gulzig in zich op en gaf die op zijn beurt weer door. In 1930 stuurde de partij hem naar de Leninschool in Moskou. Toen hij na anderhalf jaar terugkeerde, heeft hij mij er avonden over verteld. Op de ambachtsschool had hij een opleiding gehad voor metaalbewerker. Veel heeft hij daar niet aan gehad, want de crisis sloeg toe en hij raakte snel werkloos. Daardoor was hij in de gelegenheid veel partijwerk te doen. Toch was het doorgeven van kennis aan anderen zijn grote kracht. De kans om dit op grote schaal te gaan doen vond hij in de Marxistische Arbeidersschool, die wij in 1933 in Rotterdam oprichtten.

Dat hij handig was en ideeën had, wist ik al. En ook, dat hij eigenlijk erg begaafd was. Hij kon iets met zijn handen doen, tekenen, versjes maken, een gedicht schrijven, muziek spelen, een bezielde redevoering houden, organiseren en goed met andere mensen omgaan. Toen wij de Marxistische Arbeidersschool op poten zetten, wist hij overal geld en boeken vandaan te halen en sympathiserenden er van te overtuigen dat zij de school financieel moesten ondersteunen. Samen met andere werkloze partijgenoten timmerde hij de schappen voor de boekenplanken en organiseerde hij gebruikte tafels en stoelen. Kortom: onder zijn leiding werd uit een krot van een pand een alleszins capabele school geboren. Wij hebben er nog vele jaren in doorgebracht met het organiseren van cursussen en discussieavonden tot er op een bepaald ogenblik een eind aan kwam. Het liep op het eind van de jaren dertig. De oorlogsdreiging werd steeds sterker en wij bereidden ons op het ergste voor. In die periode werd Jan filiaalchef van de uitgeverij Pegasus, een communistische zaak. In een fraai gerestaureerde winkel aan de Zwart Janstraat verkocht hij boeken tot ook aan die episode een einde kwam door het bombardement. Ook voor hem braken nu extra moeilijke tijden aan, maar de 22ste juni 1941 werd ten slotte het fatale breekpunt in zijn leven.

REVOLUTIONAIRE SOCIALISTEN

In de jaren twintig ontstond er binnen de CPH een oppositie tegen de politieke lijn die op dat moment gevoerd werd. De voornaamste bezwaren van die oppositie waren dat het intellectuele element het arbeiderselement in de partijleiding overheerste. En dat de partij zich in de eerste plaats beschouwde als een propaganda-apparaat om de sociaal-demokratische arbeiders naar links te trekken, in plaats van een zelfstandige politiek te voeren. Verder verzette de oppositie zich tegen de likwidatie van het NAS. Dit laatste, de poging het NAS op te heffen ten gunste van het werken in het NVV, wakte felle protesten van vooral NAS-mensen.

In die tijd woedde in de Sovjet-Unie de strijd tussen Stalin en Trotski om de opvolging van Lenin die overleden was. Trotski ging in de oppositie en stelde een aantal fouten aan de orde. De oppositie binnen de CPH sympathiseerde voor een groot deel met Trotski. In 1927 trad de oppositie, waaronder Henk Sneevliet, uit de CPH. In 1928 besloot men tot de stichting van een nieuwe arbeiderspartij. In februari 1929 werd de Revolutionair Socialistische Partij, de RSP opgericht, die afgerekend had met de afhankelijkheid van Moskou. De RSP verbond zich nauw met het NAS. In beide organisaties

Verkiezingspropaganda van de RSP 2 juli 1933 op de hoek van de Maasstraat en de Westerstraat bij het PAS-gebouw. Sneevliet zat in die tijd gevangen vanwege z'n oproep aan de nederlandse matrozen om solidair te zijn met hun kameraden op "De Zeven Provinciën".

speelde Henk Sneevliet een belangrijke rol. Men probeerde een nieuwe leninistische partij te formeren die de rol van voorhoedepartij zou kunnen vervullen nu de CPH was afgezakt tot handlanger van Stalin. Dat was een zware taak, omdat de CPH nog steeds het prestige had sekte te zijn van het machtige socialistiese moederland de Sovjet-Unie. Kritiek op de Sovjet-Unie werd de RSP dan ook niet in dank afgenomen. De RSP gaf het blad "De Baanbreker" uit en in 1935 fuseerde de RSP met de OSP, de linkse oppositie uit de SDAP. De Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij, RSAP werd gesticht. Het blad werd "De Nieuwe Fakkel". Vrij snel na de duitse invasie in 1940 ging de RSAP ondergronds en ging over in het Marx-Lenin-Luxemburg Front. Tijdens de Tweede Wereldoorlog splitste het MLL-Front zich op in een trotskistische en een meer raden-kommunistiese groep. Na 1945 is de RSAP niet her-opgericht. In Rotterdam had de RSP/RSAP een behoorlijke aanhang wat ondermeer blijkt uit het verkiezen van revolutionair socialisten in de gemeenteraad. Ab Menist was erg populair, vooral door zijn aandeel in het werk van de Algemene Werklozen Bond, de AWB. Een organisatie die niet het partijstempel droeg van de RSAP. De AWB gaf het blad "Recht voor Allen" uit, waarin de arbeiders werden opgeroepen zich te verenigen: "Strijden moeten wij, willen we niet ondergaan".

Tinus en Henny de Winter

Tinus: Mijn ouders komen uit het anarchistiese kamp. Eigenlijk uit het syndikalistiese kamp. Ik kom uit de kant waar men wel anarchisties getint was, maar waarbij men in de eerste plaats syndikalist, vakbewegingsman was. Dat is de familie Bouwman waar ik uit voortkom. Het grote voordeel daarvan was dat ik niet zoveel buitelingen heb hoeven maken in politiek opzicht zoals dikwijls met zoveel anderen het geval was. Maar mijn ouders waren wel gebuiteld, want die kwamen uit een katholiek gezin. Die woonden in Schiedam. Daar hebben ze de nodige trammelant gekregen omdat mijn oom, Bertus Bouwman, in het begin van deze eeuw in de arbeidersbeweging terecht kwam. En als zodanig de familie infekteerde. Met het gevolg dat mijn grootmoeder, die een winkel had, ei-

genlijk geëscommuniceerd werd door de kerk. Dus dat de mensen die katholiek waren niet meer bij haar mochten kopen. En toen is ook de verhuizing gekomen van onze familie naar Rotterdam. Toen is er prakties niemand meer in Schiedam gebleven. Toen wij in Rotterdam kwamen waren wij natuurlijk atheïst. Want een kerk die zich zó opstelt die verwekt de allergrootste weerzin en die weerzin resulteert erin dat je zo'n kerk verlaat.

Mijn ouders hebben vanaf dat moment in het gezin zo'n sfeer geschapen en een politieke mentaliteit ook geschapen, die maakte dat wij daarin op konden groeien, mijn broer en ik, zonder dat je met politieke buitelingen kennis hoefde te maken. Zo kan je dus wel zeggen dat ik vanaf datgene wat ik in mijn jeugd heb meegemaakt dat ik dat eigenlijk nog heb, dat ik vakbewegingsman ben. Maar daarnaast, onafscheidelijk verbonden, een politiekeling ben. De anarchististen die vroeger heel erg tegen politieke partijvorming waren, die zijn na de Russiese Revolutie en eigenlijk al tijdens de oorlog '14-'18 ten opzichte van politieke partijen een soepeler standpunt gaan innemen. De anarchististen in het NAS, die anti-partij waren, hebben door de oorlog veel geleerd door de samenwerking met de SDP van Van Ravesteyn en Wijnkoop. Door die samenwerking hebben die anarchististen kunnen ervaren dat er een partij kon zijn die zich veel realistischer instelde. En ondanks dat de SDP in zijn begin-jaren de verplichting had dat de arbeiders die lid waren van de SDP lid moesten zijn van het NVV, zagen de anarchististen van het NAS in die partij toch een bruikbaar element. Zo is onze familie van het starre anarchistiese standpunt gelukkig afgestapt. En in die sfeer heb ik me dus gelukkig kunnen ontwikkelen.

Zijn uw ouders lid geweest van de SDP?

Voor zover ik weet niet. Naderhand zijn ze ook zeer sympatiek geweest ten opzichte van de CPH na de Russiese Revolutie. Maar voor zover ik weet zijn ze nooit lid geweest van de Communistiese Partij. Mijn eerste kalkpartij dat is geweest voor de kandidaat Sirach van de CPH en dat was gelijk ook mijn laatste kalkpartij voor de CPH. Mijn ouders hadden alleen maar lagere school en die hebben gelukkig ingezien dat het toch nuttig is als je kinderen leren. De onderwijskwestie werd vaak aan de orde gesteld omdat arbeiderskinderen minder vaak de kans kregen om te leren. Dat hebben ze gelukkig goed aangevoeld. Mijn broer is naar de MULO geweest en ik naar de 3-jarige HBS.

Zat u in die tijd ook in de jeugdbeweging?

De jeugdorganisatie daar ben ik pas ingekomen bij de stichting van de Revolutionaire Jeugd Bond, de RJB. Dat was een jeugdbond van het NAS. Dat is de eerste jeugdbond waar ik ingekomen ben. In 1927 is die RJB gesticht, ik was toen 18 jaar.

Waarom koos u voor de RJB?

Omdat je sterk gelieerd was aan de NAS-beweging kwam je ook makkelijker in zo'n jeugdbeweging van het NAS. Ik ben nog wel eens lid geweest van een Vrij Socialistiese Zangvereniging, maar dat is maar van heel korte duur geweest. Toen was ik waarschijnlijk kind of iets dergelijks. Dat is voor 1920 geweest. In de RJB hadden we een zeer goed georganiseerd groepje, waar erg veel gedaan werd aan scholing. We hadden dus

No. 2.

1 JUNI 1932

6e JAARGANG

DE VONK

MAAND
BLAD
VAN DEN
REV. JEUGDBOND

Adres der redactie:
OVERTOOM 468 II, AMSTERDAM (W.)

Redactie: THEO VAN DRIESTEN

„DE VONK”
Administratie: Wim Schenk, Vloienstr. 4a,
Hilligersberg, Rotterdam. Giro-no. 156249
Abonnementsprijs: f 0.50 per jaar
Colportageprijs: f 0.05 per exemplaar

minstens elke week een kursusvergadering en dan waren het in die gevallen vanzelfsprekend de mensen van 't NAS, dus louter de NAS-mensen die nog geen partijmensen waren, en ook mensen van de RSV, later RSP, die kursussen bij ons gaven. Het werd geen zwaarwichtig gedoe altijd, want ik kan me herinneren dat Bertus Bouwman bv. op een avond bij ons een boek besproken heeft van A.M. de Jong. Dat was het Evangelie van de Haat. Het ging ook een kulturele kant uit. En wij hadden het geluk dat wij met de RJB ook enkele AJC'ers hadden getrokken die ook geen genoegen namen met datgene wat er in de AJC aan de gang was. En daar was dus o.a. een groep bij van de AJC uit Kralingen waar Nelis Oosterwijk inzat en die hele groep is overgekomen naar de RJB. Zodat in de RJB zowel het strijd-element als het kulturele- en ontspanningselement zaten. Wat in de AJC overtoellig werd gedaan en teveel overheerste, dat werd bij ons en met mate allemaal ingevoerd en daar heb ik dus buitengewoon veel plezier van gehad. Door die jeugdbeweging kreeg je een bepaald kollektief idee van wat je nodig hebt om dat kollektieve verder uit te breiden tot een eigen socialisties inzicht. En met het organisatieverband leerde je ook organisatories handelen en met andere mensen rekening houden.

Wat waren de activiteiten van de RJB?

We kolporteerden dus bv. met de krant. Dat is één van je uitingsmogelijkheden. Het was op zichzelf geen grote jeugdorganisatie. Die zijn aan de linkerkant helemaal nooit groot geweest. Dus de uitingsmogelijkheden zijn altijd maar beperkt. Maar wij hebben veel propaganda gemaakt voor vakonderwijs in werktijd. Daar hebben we erg veel werk van gemaakt. Daar gingen we ook voor kalken. En natuurlijk tegen de oorlog, daar is door de RJB ook heel wat werk van gemaakt. Je kolporteerde met de krant op drukke plekken, op het Noordplein bv. We hadden als eerste voorzitter in die groep Ab Menist, die dus zelf uit de JGOB kwam. Hij had erg veel jeugdervaring en had zich al helemaal als socialist ontwikkeld. Naderhand is dat Jacq Engels geweest. Ons standpunt als RJB was afgestemd op wat de NAS-beweging aan principes voorstelde. Toen Jacq Engels zich dan ook op een pacifisties standpunt stelde moest hij ruimte maken als voorzitter. Daarna hebben we Jef Last als voorzitter gekregen. Die is er kort geweest, want die is naderhand naar de CP overgestapt.

We kenden een paar meisjes die bij Van Nelle werkten. Die meisjes hebben een keer biljetjes verspreid, zo'n klein dingetje, ter kennisgeving dat we een vergadering hadden met dokter Premsele. We hebben ook nog dokter Tuyt gehad. Dat waren toen vooral de kampioenen in het populariseren van het geslachtsleven. En toen had je een klein zaaltje in Odeon, dat puilde uit. Dat is ook kultureel werk. Dat werd door de jeugdbond georganiseerd. Maar om vragen daarover te stellen, dat was toentertijd veel moeilijker. Daar wordt tegenwoordig veel makkelijker over gesproken, maar in die tijd zo '31/'32 was dat veel moeilijker.

Die Tuyt woonde in Den Haag en heeft zich opgehangen. Hij was homofiel en dat mocht toen niet. Hij was vreselijk goed bespraakt, een vreselijk goede redenaar. Het was ontzettend jammer.

Wat voor mensen zaten in de RJB?

Voor al arbeiderskinderen en dan ook nog wel kinderen die wat meer leerden dan alleen lagere school. In de JGOB en de AJC bv., hoewel het de Arbeiders Jeugd Centrale was, daar was het aantal studerende elementen veel groter. Het milieu in de RJB was een arbeidersjeugdmilieu. We hadden toen het geluk om een hele groep uit de Zandstraat in de jeugdbeweging te krijgen. Dat was een groep van zo'n mannetje of veertig die daar altijd bij elkaar plakten. Er waren een paar elementen en daar hadden we kennis mee gemaakt en die naar ons toekwamen. Toen was het eventjes voor ons een vraag om de sfeer die er bij ons in de jeugdorganisatie moest zijn over te brengen op de jongeren. Dat wil zeggen dat hun sfeer niet ging overheersen over onze sfeer. Die jongens uit de Zandstraat die gingen bv. 's zondags niet wandelen. Als wij ons wilden onttrekken aan de algemeen maatschappelijke sfeer door eens naar de natuur te gaan kijken en te gaan wandelen, nachtwandelingen maken bv. ook, dan was dat heel iets anders voor die jongeren. Ik moet zeggen dat we de besten daarvan wel behouden hebben.

We hadden altijd onze vaste Pinksterkampen. Dat zijn van die dingen die een grote rol speelden in de jeugdbeweging. Maar we hadden daarbij natuurlijk ook wel, omdat we arbeiderskinderen waren, de moeilijkheid van het geld. Net zo goed als je die vakantie-kampen had voor arbeiderskinderen waar het dus niet breed was thuis, dat hadden wij natuurlijk bij die Pinksterkampen. Daar was bv. Jef Last weer goed voor, zo'n avontuurlijk element, die kon dat goed organiseren.

Toen ik in de RJB zat was ik kantoorbiedende. Dat is ook een mentaliteit natuurlijk: kantoormensen. Het is ook maar net wie je bent. Je kan makkelijk als witteboordjes-

proletariër een afzonderlijk standpunt innemen. Maar ik geloof dat ik mij daar nooit aan bezondigd heb.

Als RJB hebben wij veel gedaan voor de RSP, voor het populariseren, het kolportereren en het kalken. Trotski was één van de mensen die voldoende ruggegraat had om te breken met de nationalistiese stroming van Stalin, van het socialisme in één land. Voor Trotski hebben wij veel gekalkt. "Trotski moet vrij!" Dat was voor zijn verbanning. En dat laat natuurlijk altijd een grote indruk achter, ook bij jongeren. Jongeren werden natuurlijk sterk aangetrokken door de grote naam Trotski en hij heeft veel publiceerd. De lektuur van de NAS-beweging en de RSP heeft er altijd veel aan gedaan om dat te populariseren. Trotski had door zijn ervaring en zijn naam die hij gemaakt had in het Rode Leger een enorme populariteit verkregen.

Rotterdams kinderkoor in het Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord augustus 1931. Uiterst links de dirigent Jos van Leeuwen, uiterst rechts C Kitsz, bestuurder van het NAS. Tinus de Winter houdt de vlag vast.

Henny: Ik ging met m'n vader altijd naar de 1 mei-optochten kijken. Mijn vader was niet politiek actief, maar je kon wel merken dat hij op de SDAP stemde. Omdat hij zich natuurlijk arbeider voelde. M'n vader en moeder waren heel erg tegen het geloof, want ze hadden veel last gehad met het geloof. M'n vader kwam uit de katholieke kerk en m'n moeder uit de nederlandse hervormde kerk. Ze hadden daarmee ook veel last gehad toen ze wilden trouwen. Ze hebben voor het gerecht moeten trouwen en zo zijn ze het leven ingestapt. Mijn vaders familie was zwaar katholiek en zo'n katholieke pastoor heeft hem nog jaren achtervolgd. Die kwam echt aan de deur om te pesten. Daar is mijn moeder altijd vreselijk kwaad over geweest.

Toen ze getrouwd waren zijn ze op de Nieuwe Binnenweg gaan wonen. Toen was het ook al moeilijk om een huis te krijgen. En de huisbaas wilde op de woning van m'n ouders. M'n vader en moeder hebben veel ondernomen om op die woning te kunnen blijven, maar dat kon niet en toen zijn ze op straat gezet uiteindelijk. In 1921, toen was m'n broertje één jaar en ik was zeven. We werden er door de deurwaarder Buskop uitgezet. Het is iets heel verschrikkelijks geweest, dat hele drama. M'n moeder heeft tegen die huisbaas gezegd: "Ik hoop dat van de planken van je vloer je doodskest gemaakt wordt". En hij is inderdaad spoedig gestorven. We mochten gelijk door naar de Ruilstraat. Daar woonde een broer van m'n vader en die mensen namen ons op. Daar hebben we twee jaar hèl klein moeten wonen, maar goed we woonden. Er waren moeilijk huizen te krijgen. Toen kwam er een souterrain-woning vrij op het Bospolderplein. We konden dat

huis huren samen met de broer van m'n moeder, die toen ging trouwen. Zij zouden boven wonen en wij beneden. Dat was de enige mogelijkheid om aan een woning te komen. Het beroerde was dat wij in dat souterrain moesten wonen. Dus ik heb vele jaren van m'n jeugd in de grond gewoond. Als je voor het raam stond dan keek je wel tegen benen aan, maar je zag geen mensen. Veel narigheid hebben we gehad, omdat het huis erg nat was. M'n vader was havenarbeider. Tijdens een staking in de jaren '20 kreeg hij maar heel weinig uitkering en de huren waren erg hoog. De huur werd wel met z'n tweeën betaald, maar het was toch nog wel erg veel. Dat waren nieuwe huizen in die tijd. Al die dingen maakte veel indruk op me en ik dacht er ook al een beetje over na dat de maatschappij niet zo best was. Je merkte dat er veel verdriet was.

De familie van mijn moeder waren ook SDAP'ers en die woonden in Schiedam. Ik ging wel eens naar demonstraties van de SDAP bv. tegen de vlootwetten. Dan kreeg je van die manifesten, ik was toen 14, 15 jaar. De AJC was toen in opkomst en ik vond dat wel erg mooi. Fleurige kleding, die capes, die schoenen en die moderne kunst. Toorop vond ik erg mooi. Doordat zij in Schiedam woonden, dat vond ik ook prachtig, ging ik door de polder naar m'n tantes lopen. En dan wist ik: bij diè tante was de AJC diè avond en bij diè tante was de AJC een andere avond. Ik was toen een jaar of tien. Dat zingen van die liederen door de AJC vond ik erg mooi. Ze hadden ook kursussen, dat was voor mij wel een beetje moeilijk, maar ik ging er toch naar toe. Zo ben ik eigenlijk in contact gekomen met de AJC. M'n ouders vonden dat ook wel goed. Na de lagere school ben ik naar de Industrieschool gegaan in de Schietbaanstraat. Ik ben zes jaar op die school geweest en ik heb een prachtige opleiding gehad. Het was een soort coupeuse-opleiding, maar je had ook een prachtige algemene ontwikkeling, want toen begon eigenlijk de vernieuwing in het onderwijs. Die Industrieschool begon met het Dalton-onderwijs. Daar wordt je heel zelfstandig van. Je kon je veelzijdig ontwikkelen. Als je bv. geschiedenis had, dan kreeg je het lijntje en dan kon je het zelf verder uitzoeken. Er was ook een onderscheid tussen Industrieschool en huishoudschool. De huishoudschool was dan voor mensen die iets minder konden leren en de Industrieschool stond een trapje hoger. Maar er zat wel aan vast, dat mijn ouders die school niet konden betalen en dat mijn moeder een wasje moest gaan doen. Dat was toen een schande. Dus dat werd allemaal stiekum gedaan. Dat was voor een tamelijk rijke familie, die hadden een hele grote wijn- en bierhandel. Het waren wel aardige mensen. Eerst werd die was gehaald en gebracht door een bode, maar dat wilde mijn moeder niet, iedere keer die bode voor de deur. Ik ging naar de mandolineclub en dat konden we ook niet betalen. Toen heb ik met mijn ouders afgesproken dat ik op de fiets het wasgoed

Kinderkoor van de rotterdamse liedertafel "Ontwaakt" in het Sterrebos te Schiedam 1929.

naar hun zou brengen en dan kreeg ik de 35 cent die de bode anders kreeg. Van die 35 cent kon ik naar de mandolineclub. Het hield wel in dat mijn moeder zich veel moest ontszeggen. Ze kon zichzelf geen japon veroorloven, dus ze liep altijd in een schort. Het leven was toen erg sober.

Een paar jaar later kwam Tinus met z'n familie boven ons wonen en toen waren er verkiezingen. En Gerrit van Burink schreef wat op de straat en ik zag 'm plakken en ik

Kinderleed

In het armelijke straatje,
opgegroeid in zorg en smart
koestert nooit een zornestraaltje
ons verlangend kinderhart.
Moeder altijd in de zorgen.
vader ploet'rend voor 't bestaan.
Ziet men ons soms droevig aan,
Welt in moeders ogen een traan.

Arme kleuters, kleine peuters,
je moet stil naar bed toe gaan,
moeder heeft geen brood voor jou,
als je slaapt voel je geen kou.
Vader werkt al in geen weken,
moeder's kracht is haast bezwaken.
'k Zie geen licht meer in 't verschiet,
het geluk dat kent ons niet.

Altijd komer, wee en zorgen
in een droeve trieste straat.
leeft het kind van de verdrukten,
van het proletariaat.
Dromen wij van kinderweelde,
en een onbezorgd bestaan.
Storten wij in stilte een traan,
als wij hong'rig slapen gaan.

tekst: Hans van Leeuwen.

praatte weleens met Tinus. Op een keer zei hij: "Er is een kursus van dokter Tuyt, als je soms eens wilt komen". Ik zei: "Ik wel", dat vond ik wel interessant want over dat soort dingen werd helemaal niet gepraat en op school met de meisjes ging het altijd naar de schunnige kant en daar hield ik niet van. Zodoende kwam ik in aanraking met de RJB. Op een gegeven moment was er een "bonte avond" met zang en dans waar ik wel graag heenging en toen ben ik ook eens een weekend meegegaan met een fietstocht met de RJB. Want ik vond de vriendschap en de geest die er heerste erg prettig.

Was dat een verschil met hoe andere jongeren met elkaar omgingen?

Ja, dat vond ik wel. Het was veel opener, veel eerlijker. Door die weekenden kwam ik meer in contact met de RJB en dan zei Tinus weleens: "Er zijn kursussen, als je wilt dan kom je maar". Toen ben ik naar die kursusavonden gegaan en zo ben ik langzamerhand bij de RJB terechtgekomen. Ik ben ook lid geworden. Op die manier kreeg ik ook vriendschap met Tinus. Helemaal niet dat we gelijk aan elkaar gekoppeld waren, maar het ging zo heel leuk. En toen ben ik in het partijleven gestapt. Ik kolporteerde ook met ons blad. Dat kolportereren deed ik ook al toen ik op de Industrijschool zat en dat zagen die meisjes weleens, dus toen werd ik uitgemaakt voor "krantermeid" en dat nam ik niet. Dat vond ik een belediging. Dus toen kwam er een discussie op school en die liep nogal hoog op, dat ging over het opkomende fascisme. Mijn burgerlijke medeleerlingen kwamen uit goeude gezinnen en die waren niet zo vies van die opkomst. Wat ook een hele strijd was op school, was dat wij voor de VARA waren en hun waren voor de AVRO. Wij met een paar meisjes zaten met een VARA-pen te schrijven en zij hadden allemaal AVRO-pennen.

NUMMER 6

1STE JAARGANG

DE BAANBREKER

ORGAAN VAN REV. SOC. PARTIJ

ADMINISTRATIE-ADRES:
J. MOLENKAMP,
SPAARNDAMMERPLANTSOEN 29,
AMSTERDAM (C.)

Zaterdag 1 Juni 1929

Abonnementsprijs:
f 0,75 per kwartaal bij vooruitbet.
Prijs per nummer 5 cent.

Kolporteerde u ook op school?

Nee dat kon ik niet doen, maar de discussies zijn wel zo hoog opgelopen dat ik bij de directrice moest komen en toen heb ik wel gelijk gekregen. De directrice heeft toen tegen de burgerlijke kant gezegd dat ze dat moesten laten, dat ik ook mijn rechten had. In 1933 kwam ik van school en in 1935 zijn we getrouwd. Het was toen crisis en Tinus was al vanaf 1932 zonder werk. Hij heeft veel moeite gedaan om werk te krijgen en hij kreeg geen uitkering. Hij moest altijd bij z'n vader z'n hand ophouden. Toen ik van school afkwam was er ook geen werk, maar ik kon dan wel bij de firma Gerzon op het atelier komen. Dat was van 's ochtends vroeg tot zes uur en daarvoor kon ik f 2,50 in de week krijgen. Toen zei mijn vader: "We hebben het nooit breed gehad, maar zo verslijt je je schoenen. Dat hoef je voor mij niet te doen." Dus ik heb thuis wel jurken gemaakt zodat ik toch nog een beetje geld had. Maar doordat ik in de partij verzeild was geraakt, besteedde ik daar erg veel tijd aan.

In 1935 wilden we op onszelf wonen, want er stonden veel huizen leeg. Toen zijn we getrouwd. Dan ben je zelfstandig, dan kan je in huis halen wie je wil. We wilden wel graag trouwen, maar dat kon niet want Tinus was werkeloos. Maar toen kon hij een seizoen lang werken en dat was net lang genoeg om in de steun te vallen. We kregen een uitkering van f 11,- waar f 4,60 huur af moest. In het begin konden we geen gas betalen. Toen moesten we klieren op zo'n primus, die iedere keer verstopt was, of op een petroleumstel, want petroleum was goedkoop. Toen gingen we onze dag indelen als aktieve RSP-leden. Tinus moest twee keer stempelen, aan die tijd was hij gebonden. Dat was in de Maasstraat, bij het NAS. Dan ging ik kolportereren overdags bij de stemlokalen en 's avonds op kursussen en huisbezoek. Doordat ik op de Industrijschool had gezeten kon ik van veel oude dingen iets nieuws maken zodat je toch weer kleren had. Ik heb altijd van drie hemden twee gemaakt en van die twee weer één. Maar schoenen kopen ging natuurlijk niet van die f 11,- min f 4,60 huur. Toen kreeg Romme nog

het lolletje om daar een kwartje vanaf te halen. Toen kregen we die akties tegen de steunverlaging. We hebben ons toen tot het Crisiscomité moeten wenden en toen hebben we een deken gehad en Tinus een paar schoenen.

DE RSP ONTSTAAT

Hoe is de RSP ontstaan?

Tinus: Het standpunt dat de SDP in de oorlogsjaren en tot 1920 heeft aangehouden ten opzichte van de vakbeweging, van het NAS, die was sympatiek. Dat wil zeggen: ze was niet tegen het NAS. Maar daarna is er verandering gekomen in de houding van de SDP, in navolging van wat er in Rusland gebeurde. De revolutie brak niet verder door in het Westen en Rusland raakte geïsoleerd. In Rusland was de Rode Vakbewegings Internationale en die nam het standpunt in, in opdracht van de Komintern, om zich te gaan organiseren binnen de moderne vakbeweging, de sociaal-demokratische vakcentrale. En daar waren wij vreselijk tegen. Dat heeft kwaad bloed gezet bij de NAS-mensen. Zij voelden zich een element in de nederlandse verhoudingen om te blijven bestaan. En toen kreeg je die strijd in de CPH tussen Wijnkoop, Van Ravesteyn en Ceton aan de ene kant, die dus voor de opheffing van het NAS waren en een gedeelte van de CP die voor het behoud van het NAS was. Het NAS was in eerste instantie voor aansluiting bij de RVI mits ze de zelfstandigheid van de vakbeweging geëerbiedigd zou krijgen en dat dus niet de RVI een onderdeel zou worden van de Komintern. Dus dat dat organisatorische onafhankelijke organisaties zouden zijn. Toen bij de eerste onderhandelingen akkoord gegaan werd met de zelfstandigheid van de RVI, was het moment aangebroken voor het NAS om naar de RVI te gaan. Dat was een soort garantie. Maar die garantie was geen zekerheid. De RVI ging er toe over, onder invloed van de russiese verhoudingen om het NVV de voorkeur te geven. En dat heeft gemaakt dat er moeilijkheden kwamen tussen de RVI en het NAS. Dat heeft jaren geduurd. Van 1920 tot 1927 is dat als het ware een zevenjarige oorlog geweest. Bouwman heeft daar nog een brochure over geschreven "De zevenjarige oorlog met de RVI". In 1927 waren het niet alleen de NAS-mensen die rebelleerden tegen het standpunt van de RVI, maar natuurlijk ook leden van de CP die het er niet mee eens waren. Nou, die leden uit de CP die het er niet mee eens waren zijn onder invloed van Sneevliet uit de CP vertrokken. Sneevliet, Bouwman, Kitsz enz. dat waren de voornaamste mensen. Die zijn in 1927 weggegaan en die hebben in 1928 het "Revolutionair Socialistisch Verbond" gesticht en een jaar later is het RSV RSP geworden, Revolutionair Socialistische Partij.

Dat was tot groot nadeel voor de gedachte van het kommunisme, die onaantastbaar moet zijn. Aan die gedachte is dus veel afbreuk gedaan door al die herrie die vanaf 1920 tot 1927 in de NAS-beweging en in de CPH en daarbuiten bij al die mensen die toch sympatiseerden met het kommunisme. Wijnkoop, Ravesteyn en Ceton zijn toen uit de CP gezet en hebben toen de CPH-CC (Centraal-Comité) zelf doorgezet. Dat waren nog de meest Rusland-vriendelijke elementen en dat heeft nog jarenlang bestaan. Tot begin 1930 heeft Wijnkoop zijn zelfstandigheid bewaard. Die Wijnkoop was dus nog katholieker dan de Paus in politiek opzicht bekeken. Wij hadden dus in 1928 de eerste groep gesticht en in 1929 is dat tot partij geworden.

Wat trok u aan in de RSP?

Op de eerste plaats de kwestie dat in een staat als Rusland revolutie mogelijk was geweest en waar, volgens de begrippen van Lenin, de arbeiders de baas waren en dat er een socialistische maatschappij moest komen. Door de ervaring die we als NAS-mensen en CP-dissidenten ten opzichte van de RVI hadden, ontstond een politieke stroming binnen de RSP die het Leninisme wilde handhaven. Dat wil zeggen het Leninisme in de geest van het werkelijke kommunisme. Die mensen die het kommunisme wilden handhaven en die na de dood van Lenin bemerkten dat onder Stalin een totaal anti-Leninistische lijn werd gevolgd, die mensen wilden de leninistische lijn voortzetten en die stichtten dus hun partij.

Dat was dus een reactie op het Stalinisme van de CPH.

Ja, het is ook te begrijpen, want als je ziet hoe je door stemmingen beïnvloed kan worden... De stemming in die tijd ten opzichte van de russen was overdreven. Men vergat de zaak krities te bekijken. Die stemming was er na de Russiese Revolutie. Dat kwam omdat arbeiders voor de eerste keer in de wereld, veel duidelijker dan de Parijse Commune, de macht in handen namen en dat veroorzaakte een storm in de wereld en veel sympatie en dat men er daardoor niet krities tegenover stond. Als je het begin van de jaren twintig neemt, toen dus die discussie in de CP was, toen woonde ik in de Spanjaardstraat. Daar waren zaterdagavond op het hoekje bij de Schiedamseweg groepjes die stonden te discussiëren over Rusland. Maar hoe moeilijk was het om na de dood van

Verkiezingspropaganda voor de RSP in Rotterdam 1935.

Lenin de mensen aan het denken te brengen dat de lijn van Stalin anders was dan van Lenin.

Het was dus heel moeilijk om de RSP te stichten in 1929. Denk je eens in wat er in die jaren allemaal gebeurd is. Er was een teruggang in de economie en de bourgeoisie zette vanaf 1920 de aanval in op de levensstandaard van de arbeiders. Het was zeer moeilijk voor de kleine groepen tegenover de mentale invloed van de Sovjet-Unie op de arbeidersklasse, om dan met een nieuwe groepering te beginnen. Die revolutionaire socialistiese groep is in een burgerlijk landje als Nederland altijd heel klein gebleven, zoals ook de NAS-beweging als revolutionaire vakbond een kleine groep was. Maar ondanks dat moet je toch doorzetten, moet je toch beginnen.

Wat was de taak van de RSP hier in Nederland?

De RSP moest eigenlijk het beste voortzetten wat Lenin had geleerd en wat dus een betrekkelijk korte spanne tijds in de CPH was. Zodra de CPH haar standpunt veranderde ten opzichte van de NAS-beweging was er een nieuwe partij nodig. Want wij beschouwden de vakbeweging als een noodzakelijk ding. Die ook in Nederland een bepaalde taak had, ook door de traditie die die had. De CPH heeft zich ondergeschikt gemaakt, net als in alle andere landen, aan die stemming en heeft Rusland gevolgd maar daarmee hebben ze het hier noodzakelijk gemaakt dat er een nieuwe partij kwam die toch het leninistische standpunt weer handhaafde.

Hoe werd de RSP ontvangen door de arbeiders in Rotterdam?

Kijk, op dat moment was elke scheuring met Rusland, een scheuring met de CP, dat werd in de linkse hoek beschouwd als ontoelaatbaar. Maar op een gegeven moment bestond er geen ander alternatief dan scheuren. Je kreeg dan alle tegenwerking van de bestaande groep en beschimping van buitenstaanders zoals de SDAP en NVV. Maar het feit dat je aan het begrip van het werkelijke kommunisme vasthoudt, dat maakt dat je de besten uit de arbeiders kan verzamelen. De CPH sprak van een NAS-partij, om daarmee te zeggen dat je geen partij was. Dat was onjuist, want NAS en RSP hebben altijd zelfstandig en organisatories onafhankelijk van elkaar gewerkt.

Sneevliet kwam in 1924 uit China terug. Sneevliet stak zeer ver boven de anderen uit,

net zoals Domela Nieuwenhuis. Hij had voldoende inzicht en ervaring en was voldoende principieel overtuigd en voldoende organisatorisch geschoold door alles wat hij vanaf zijn SDAP en NVV-tijd had meegemaakt. Daardoor werd hij altijd het mikpunt van die kommunistische beweging.

Wat voor mensen zaten er in de RSP?

Arbeidersmensen. Voor 95% arbeidersmensen en die trokken wij voor een groot gedeelte uit NAS-mensen. NAS-mensen die geleerd hadden uit de samenwerking met de SDP dat een partij een gunstig ding kan zijn. En die later lid werden van de RSP. Ook heel wat intellectuelen voelden wel voor de linkerkant, maar in verband met de teruggang door de Colijn-regering, die alles wat links was zoveel mogelijk tegenwerkte, dat er toen heel wat intellectuelen waren die de zaak lieten schieten. Die dus niet toe dorsten te treden omdat dat hun baantje zou kosten.

Hoe waren jullie georganiseerd?

We waren niet georganiseerd in bedrijfscellen, want dat was een terrein waar de vakbeweging moest werken. Het NAS kwam al in het begin van de twintiger jaren op voor bedrijfsorganisatie. Dus dat je niet in een groot bedrijf hebt dat de één kantoorbediende is en de andere dit of dat werk doet, dus die afzonderlijk georganiseerd zijn. Maar dat zo'n bedrijf als zodanig georganiseerd is. Dus als er een aktie is dan geldt dat voor iedereen. Daar is het NAS als eerste mee begonnen.

De RSP had afdelingen: de afdeling Zuid, West en Noord. En dat is ook zo gebleven in de RSAP. Algemene zaken werden door heel Rotterdam besproken. Kursusvergaderingen werden door de afdelingen gehouden. Waren er meningsverschillen, dan werd er ook een Algemene Ledenvergadering gehouden.

Hoeveel leden hadden jullie?

In de begintijd zeer weinig. Mijn broer en ik waren lid 12 en 13. Het belangrijkste was eigenlijk op dat moment om het NAS te redden van de ondergang. Dat is een enorm werk geweest. Als je weet dat de CP de morele steun van Rusland had, om dan te boksen voor het behoud van het NAS, nou dat was een heel voornaam ding.

Wat waren de activiteiten van de RSP?

We gaven manifesten uit en daarnaast werd er vooral met de krant gewerkt. Wat wij in die jaren vooral deden was kalken. Bij verkiezingen nam dat een enorme omvang aan. Ik heb jarenlang gekolporteerd, dan stond je op vaste punten. Dat bracht de partij naar buiten. Er waren mensen die kwamen dan bij je staan zodat je niet kon kolporteren, maar die had je snel genoeg door.

Hoe was de verhouding tussen leden en bestuurders?

Die was goed. Er heerste bij ons een proletarische democratie. Als je opgroeit in een organisatie waar alles van bovenaf gebeurt en dat boven ook alles te zeggen heeft, dan is er ook geen discussie. De vakorganisaties zijn wat dat betreft toonbeelden van organisaties waarin de bestuurders alles te vertellen hebben. Maar met een proletarische democratie kan je allemaal je mond open doen, dan heb je het grote voordeel dat mensen zich in de discussie mengen. En de discussie dus interessanter wordt. Want dan merk je wat de opvattingen of stemmingen zijn die onder de mensen heersen. Is het een beweging waarbij alles van bovenaf gedikteerd wordt, dan ga je de moeilijkheid krijgen dat mensen de leiding niet durven tegen te spreken. Leiders die deden ook mee met dingen als kalken en kolporteren. Daar werd geen verschil tussen gemaakt. Als wij met een krant liepen te kolporteren, dan liep je met een krant die door een ander gemaakt was. Die redakteur heeft daar z'n tijd aan moeten geven. Die heeft daar dikwijls of in avonduren of in nachturen die krant in elkaar moeten zetten. Voor iemand die redakteur is van een krant gaat dikwijls nog meer tijd verloren die door een ander niet gezien wordt.

Deden jullie ook aan scholing?

Ja, de scholing van de RSP was uitstekend. Regelmatig werden er kursussen gegeven. Dan was dat zaaltje boven in de Maasstraat aardig bezet. Dat was dan zo'n mannetje of tachtig. Dat was het gebouw van het Plaatselijk Arbeids Sekretariaat, PAS. Die scholingen gingen over alle politieke zaken. A.B. Soep, vroeger een sociaal-demokraat en uitgever, heeft eens een cursus van dertien afleveringen gegeven over het fascisme. Als je dichtbij hem zat dan spooft die in je gezicht, maar dat moest je dan maar nemen. Hij was vreselijk bij-de-tijd. Dat kan je wel lezen aan zijn artikelen in "De Nieuwe Tijd".

Waren die scholingen openbaar?

Nou, je mocht wel mensen meenemen. Het werd altijd gezamenlijk georganiseerd door het NAS en de RSP. Kijk dat was weer een voordeel dat je dat samen kon doen en gezamenlijk mekaar kan beïnvloeden.

Verkiezingspropaganda voor de RSP in Rotterdam 1935.

Victor Serge is bv. bij ons geweest. Die knaap sprak frans, daar moest je Sneevliet dus weer voor hebben, want dat was de talenknobbel. Hij vertaalde dat. Victor Serge zat begin jaren dertig gevangen in Rusland en hij is door internationale interventie eruit gekomen en toen heeft hij bij ons een lezing gehouden. Er is ook nog eens een duitser geweest, of dat nou Brandler of Thalheimer is geweest dat weet ik niet. Maar het was in ieder geval eentje van de linkse oppositie in de KPD.

We hadden geen intellectuelen, het waren allemaal arbeiders die zichzelf hadden geschoold. Er waren mensen in de RSP die schreven dan brochures en die brochures werden gebruikt als scholingsmateriaal. Dan las je van te voren een hoofdstuk en dat werd dan met z'n allen bediskussieerd.

Kunt u iets vertellen over het partijleven?

Er was een aktief partijleven. Onze kursusvergaderingen waren goed bezocht. Je zag daar vaak tientallen mensen. Daar viel iets te leren. En als we gingen kolporteren dan gingen we soms wel met een groep van twintig tot dertig man. Dat was heus veel, want niet iedereen wilde daarmee te koop lopen. Ook dat moet je leren, naar buiten durven te komen met een krant en met verspreiden en vouwen van manifesten ook, we hadden nooit mensen te weinig. Er waren binnen de partij werkjes waar nieuwe leden aan moesten wennen. Als er bv. een manifest was waarin fel van leer getrokken werd dan kon je de kans hebben dat je door de politie gearresteerd werd.

Henny: En dat is precies hetzelfde met het kalken. Kalken was natuurlijk verboden. Toen zag je ze nog aankomen op de fiets, maar dat moet je nou hebben met die auto's. Dan ben je zo de pisang.

Was lid zijn van de RSP een dagtaak?

Ja, een dag, een avond en weleens een halve nacht. Vooral met de verkiezingen, dan moest je brochures vouwen en sorteren en verspreiden. Dat verspreiden werd serieus gedaan. Het was allemaal in wijken ingedeeld en wij hadden ons eigen wijkje. Je wist precies hoeveel je er nodig had en hoelang je er over deed. Dat was goed georganiseerd. We hadden ook eigen zaaltjes in die buurten. Wij woonden in het westen en onze buurt was Spangen en Tussendijken. We kolporteerden bij de stempellokalen in de

Coolsestraat, bij de Baan en ik was altijd in de Schoonderloostraat. Verder kolpor- teerden we met de krant op de Mathenesserbrug en de Lage Erfbrug. Dat ging met een wisselingssysteem. Dat waren twee hele drukke punten.

Stonden daar ook andere partijen te kolporteren?

Ja, de SDAP met Vrijheid, Arbeid, Brood en de NSB later. Die NSB'ers waren altijd wel met een hele grote irriterende groep in uniform. Maar dat gaf weleens winst voor ons. Dan kochten de mensen expres een krant bij jou, al waren ze helemaal niet geïnteres- seerd, om die NSB'ers te pesten. Die NSB'ers verkochten niet zoveel.

Probeerden die NSB'ers jullie daar weg te krijgen?

Dat probeerden ze weleens een enkel keertje. Je had met kolporteren zo'n beetje je eigen plekje. Er waren er wel die je echt irriteerde, maar er waren er ook wel die behoorlijk op hun eigen plek bleven.

Bij de stempellokalen kolporkeerden we altijd met z'n drieën.

Bij die stempellokalen stonden natuurlijk alleen maar mannen. Vonden die het niet raar dat er een vrouw kwam kolporteren?

Nee, ik heb er nooit iets van gemerkt. Ik kan ook niet zeggen dat die mannen niet be- hoorlijk waren omdat je daar als vrouw stond te kolporteren. Er mag misschien een en- keling geweest zijn die gezegd heeft: "Wijf ga je kousen stoppen". Nee hoor, ze kon- den ook heel aardig met ons praten. Het is maar net hoe je jezelf opstelt. Als ze me in de jas wilde helpen, of voor wilden laten gaan dan zei ik: "Dat hoeft niet". Waar- om moet dat? Zo had ik mezelf al opgesteld. En zo hadden we in die RSP nog wel een paar vrouwen. Die stonden, wat ik dan vind, ook wel op een bepaald peil. Die hadden zichzelf ontwikkeld en dingen gelezen en voor zichzelf bepaald hoe de nieuwe maat- schappij eruit moest zien.

Dat kolporteren was een hele taak, want iedere week was er weer een nieuwe krant. En daar werd ook veel over gediskussieerd, want waar verschillende mensen zijn, daar zijn verschillende meningen. De één vond de illustratie wel goed en de andere vond hem te moeilijk, de derde zei: "Je moet er teveel op kijken". Voor dat we gingen kol- porteren keken we eerst met z'n allen de krant helemaal door, want we hadden afge- sproken als de krant niet naar je zin was dan hoefde je er ook niet mee te kolpor- teren. Maar dat is nooit gebeurd.

Maar er waren natuurlijk wel trotskistische mensen die weleens mee gingen kolporteren en die zeiden dan: "Nee hoor, we gaan niet met die krant lopen". Dat hebben we wel gehad. Dat was in 1937. Die lui dachten: we blijven erbij en wat we mieren kunnen, dat mieren we, maar we gaan er toch uit. Dat wisten ze van te voren.

Als jullie klaar waren met kolporteren bespraken jullie dat dan nog?

Nou nee, dan gingen we naar huis. We kolporkeerden van zeven tot half tien. Je had toen een heel ander leven. De mensen hadden nog geen radio en tv. Ze zaten buiten op hun stoepjes en dan begon de discussie. Dan moest je weleens oppassen, want dan gin- gen ze met je staan praten zodat je geen kranten meer kon verkopen. Wij keken daar wel voor uit. Je kon het aan de dingen die ze aan je vroegen horen. Dan zeiden we: "Met jou praat ik niet verder. Ik ga door met kolporteren."

Stilleven van kalkemmers. Er werd gekalkt voor de kandidaat Menist.

Werft
leden
voor de
R.
S.
A.
P.

Verkiezingspropaganda voor de RSP in Rotterdam 1935.

Welke mensen hielden jullie op?

Dat waren CPN'ers, SDAP'ers en ook weleens christelijke mensen. Met kolporteren waren we nooit tevreden hoor. Sommige mensen hadden de hele dag gewerkt en dan kwamen ze toch. We hebben ook menig keer gezien dat iemand in slaap viel op de kursussen. Die waren zó moe, die hadden de hele dag gewerkt.

We moesten in die tijd alles lopen. We hadden wel een fiets, maar ja we moesten zó zuinig zijn. Eerst hadden we geen rijksdaalder voor het fietsplaatje en toen Tinus werkeloos was kreeg hij een fietsplaatje met een gaatje erin. Maar ja, die werden veel gestolen.

VERKIEZINGEN

Waarom deed de RSP en de RSAP mee aan de verkiezingen?

Tinus: De verkiezingen zijn een goede gelegenheid om je programma naar buiten te brengen. De verkiezingen zijn een soort graadmeter van de klassebewustheid onder de mensen. Dus in hoeverre de ideeën die je uitdraagt aanvoeld worden en begrepen worden door de nederlandse bevolking. Dat wil niet zeggen dat je de verkiezingen als het begin en het einde van je activiteiten beschouwt. Het is maar een kleine aanvulling op het buitenparlementaire werk dat door een revolutionaire organisatie gedaan wordt.

De buitenparlementaire aktie komt in wezen neer op de omwenteling van de maatschappij van een kapitalistische maatschappij in een socialistische maatschappij. En omdat aan de parlementaire aktie meer publiciteit wordt gegeven, kan je dat als aanvulling gebruiken. Bij alle beraadslagingen die er zijn kan je je programma uitdragen. Die dingen die je van belang vindt voor de arbeidersklasse kan je naar voren brengen in de gemeenteraad, provinciale staten en de Tweede Kamer. Dat waren niet alleen dingen die

RS
AP

**Revolutionair Socialistische
Arbeiders Partij**

LIJST SNEEVLIET

LIJST 9

WIJ BESCHULDIGEN :
het Fascisme van moord!

Om het kapitalisme in stand te houden vermoorden fascisten en nationaal-socialisten grote delen van het proletariaat. Zij zijn dienstknechten van het grootkapitaal en handhaven de machtigsten daarvan overal.

WIJ BESCHULDIGEN :
den semi-militairen dictator Colijn!

Oestrofd door alle burgerlijke partijen, dwang hij de arbeiders zich aan te passen aan lage loonen, lage onderbetalingen en werfverschillingsloosheid. Met militair geweld idere aan het schieten in de Amsterdamse jooden en in Gronswijk en het werpen van de bom op „De Zeven Provinciën”, trachtte hij iedere tegenstand van de arbeiders te overwinnen.

WIJ BESCHULDIGEN :
de S.D.A.P. van lafheid en klasseverraad!

De leiders van de S.D.A.P. kruipen en verroeten zichzelf voor Colijn. Zij stemmen weer voor oorlogsdoelinden van de lezterende Klasse; nemen zitting in Oranje-comités, willen met Colijn samen regeren. Soc-dem. werkhouders doen precies wat de kapitalisten willen; als ministers zullen zij niet anders doen. Zie naar het luitentland.

WIJ BESCHULDIGEN :
De Visser en Wijnkoop van klassebedrog!

Zij zijn verantwoordelijk voor de dood op honderden socialistien van de oude garde. Terwijl van rebellen betuigen zij de leiding van de Russische dictators. Stalinisten zijn de links-soc. democraten Caballero uit de regering. Ook de Spaanse revolutionairen bedreigen zij met vernieling. Zij steunen de imperialistische rovers van de Volkerbond, toeten zich met rood-wit-blauw en de Nederlandse leeuw, stemmen voor ligender orderwijs en stemmen voor een milliciepost voor politie-doelinden.

WIJ STRIJDEN TEGEN :
Het kapitalisme in al zijn vormen, Fascisme en Oorlog, Uijbulling, loons- en Steunverhoging, Afbraak van het Openbaar Onderwijs, enz.

WIJ STRIJDEN VOOR :
Loosverbetering der Nederlandse arbeidersklasse, Loons- en Steunverhoging, Indonesië los van Holland - NU, De sociale revolutie in Spanje, Het Socialisme door vorming van het klassefront.

KIEST SNEEVLIET No. 1 van LIJST 9

van belang waren voor het uiteindelijke doel, maar ook dingen die van belang waren voor het dagelijkse leven. Als je een parlementaire partij bent moet je daarbij altijd goed het onderscheid maken tussen parlementair zijn en alleen aan het parlement zijn en dat er geen burgerlijke ongehoorzaamheid gepleegd mag worden. Dat je dus het parlementaire werk zó belangrijk vindt dat je niet naast de pot mag plassen. Dié parlementaire arbeid is te veroordelen.

Henny: Gemeenteraadsleden, Tweede Kamerleden enz. mochten het geld wat ze kregen niet houden. Dat werd gestort in de partijkas en uit de partijkas kregen ze een salaris wat minimaal was in het bedrijf. Dat vond ik een hele goeie maatregel. En voor reisgeld en boeken konden ze indienen. Dus het was niet dat ze dat geld allemaal zelf hielden.

Tinus: Als we het niet eens waren met het werk van gemeenteraadsleden, dan werd daarover gediskussieerd. Het was heus niet altijd koek en ei. Dat hoefde ook helemaal niet. Zolang zo'n vertegenwoordiger het principe van de partij uitdraagt, zich opstelt in het belang van de arbeidersklasse, dan heb je veel minder discussie zoals je bv. de laatste jaren in de PvdA hebt gehad.

Henny: We gingen ook weleens naar de Tweede Kamer toe als Sneevliet over Nederlands-Indië of over iets anders sprak. Dan was het druk, dan stonden we met een heleboel mensen en dan was de hele Kamer aanwezig. Dan kon je een speld horen vallen. Ook tegenstanders moesten toegeven dat hij uitstekend sprak. Hij kon dat zó mooi, magnefiek.

Tinus: Wij zijn ook in de Tweede Kamer geweest toen Sneevliet een rede hield over het Saarland. Het Saarland was na de Eerste Wereldoorlog bij Frankrijk getrokken en Duitsland wilde dat door een referendum weer terug zien te krijgen. Toen heeft Sneevliet het voorstel gedaan dat het Saarland zelfstandig zou worden. Dat voorstel is

verworpen omdat ze zich wilden houden aan wat dat referendum opleverde. Maar Sneevliet is de enige geweest die is opgekomen voor de niet-inlijving van Saarland bij het Duitsland wat toen al zo nationaal-socialistisch was. Het Saarland kwam toen bij Duitsland.

Werden Ab Menist en Henk Sneevliet tegengewerkt?

Het beste wat ze kunnen doen is doodzwijgen.

Henny: Als Menist en Sneevliet spraken stond daar maar weinig van in de kranten. Alleen spectaculaire dingen kwamen in de krant. Toen Oud geïnstalleerd werd als burgemeester hield Menist een redevoering en toen werden er gelijktijdig pamfletten vanaf de tribune in de raadszaal gegooid. En dát vermeldde ze.

Verkiezingswagens van de OSP en de RSP werden vaak verboden. Menist heeft daar nog een keer vragen over gesteld voor de OSP. Menist had een brede rug, hij trok zich daar niks van aan. Hij sprak toch en hij deed het toch wel en hij werd wel gewaardeerd. Dat hebben de arbeiders bewezen.

Tinus: Toen met Oud heeft Menist een hele scherpe rede tegen Oud als loopjongen van Colijn gehouden. Hij heeft gezegd dat de RSAP het daar helemaal niet mee eens was en dat ze een tegenstander zouden zijn van de politiek die Oud en Colijn voerden in de rotterdamse gemeenteraad.

Henny: De RSAP heeft voor de verkiezingen van 1937 een grammofoonplaat laten persen met toespraken van Sneevliet en Menist. We huurden van die auto's en die reden dan rond en draaiden die plaat af. We hebben dat ook gedaan met handwagens. Dan hadden we de grammofoon tussen die propagandaborden staan. Dan gingen we op het Noordplein staan en dan lieten we die plaat afdraaien. Dan hield een rotterdammer een praatje en dan zei hij: "Nu hoort u Sneevliet nog even". Daar kwamen toen heel veel mensen op af.

DE RODE OMROEP

Bij de verkiezingen in 1939 maakte de RSAP gebruik van een illegale zender, "De Rode Omroep". De "Internationale" was toen verboden, maar de Rode Zender opende z'n programma ermee op donderdagavond om 12 uur. Daarna volgden verkiezingstoespraken. Vooral in Rotterdam was de Rode Zender erg populair. Er werd door de PTT en de politie fel jacht op gemaakt. Tenslotte werd de zender inbeslaggenomen en de drie etherpiraten Hoofdman, Motz en Schot kregen een paar maanden gevangenisstraf.

Henny: Ik ben er één keer bij geweest dat we met de Rode Zender uitzonden. We hadden een huis van waaruit we mochten zenden. Dan liepen er mensen in de omgeving en als er peilwagens van de PTT in de buurt waren, dan drukten ze op de bel. Dat was het teken dat je op moest houden met zenden. Dan trok je de stekker eruit en dan deed je al de lichten uit en dan ging je zogenaamd naar bed. We hebben die keer eigenlijk niet kunnen uitzenden. We hadden toen net de Internationale gedaan, daarna begon een vrouw te spreken en toen moest het afgebroken worden. Die Rode Omroep was eigenlijk een geheim. De eerste keer dat er werd uitgezonden, waren we zelf ook verrast.

Ans Oonk

Mijn zwager Wim Motz werkte mee aan een geheime zender vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Om een uur of twaalf kwam die zender opeens in de ether, dan waarschuwden zij voor dat fascisme hè. Ze zijn vermoedelijk ook verraden geworden. Ze hebben toen in ene keer een inval kunnen doen, maar ze hebben wel bijtijds de hele boel weg kunnen werken, dat ze niet betrapt konden worden. Ze informeerden de mensen dat ze niet zo'n vertrouwen moesten hebben in die regering hier, dat ze stonden te vertellen "Ga maar rustig slapen, er is niks aan de hand". Eigenlijk precies hetzelfde als wat er nu weer gebeurd, het hele zootje wat aan de top zit is toch altijd één pot nat. De mensen werden opgewekt om niet zoveel vertrouwen te hebben in de regering omdat er al allerlei dingen aan de hand waren sinds '33. De Jodenvervolging en de vervolging van links georiënteerde mensen in Duitsland. Nu weet iedereen dat, maar het grote publiek toen wist er niks van.

COMITÉ-VORMING

Tinus: Je had de huurstaking in de Tuinderstraat, maar het was eigenlijk overal. Ook hier in het westen. Maar de Tuinderstraat had een opstandige bevolking, als geheel, als straat. Bij ons in het westen had je gedeeltes. Je had hele nette mensen en wat ze dan "onnette" mensen vinden, die een beetje opstandig waren. Wij woonden toen in de Taanderstraat. Daar had je de huurstaking ook, maar niet zo algemeen als in de Tuinderstraat.

Probeerden jullie ook huurstakingen te organiseren?

Hallo, Hallo. „Hier de rode omroep“! De zender in beslag genomen.

Wat een sensatie was dat Donderdag toen eindelijk alle bladen over „De Rode Omroep“ gingen schrijven. Zes weken had „De Rode Omroep“ gewerkt. De hele pers op een kleine uitzondering na zweeg er over.

In ons bezit is een brief van een der grote bladen, waarin we lezen, dat publicatie van een ingezonden stuk minder gewenst was, omdat anders het aantal luisteraars nog groter zou worden.

Zeker het is zo, duizenden luisterden op Zaterdag- en Woensdagavond na 12 uur naar hetgeen „De Rode Omroep“ te brengen had. Het was een feest voor vele arbeiders om „De Internationale“ door de aether te mogen beluisteren. Het was een feest omdat juist de reactie in dit land, omdat de regering Colijn verboden had om het internationale strijdlid van de arbeidersklasse door de aether te laten klinken. Met spanning wachtten velen steeds af, ontroerd keken velen elkaar aan als de eerste tonen klonken.

Het was een feest voor de arbeiders en het was een ergernis voor de reactie, dat een aantal arbeiders gebruik wisten te maken van de moderne techniek en lieten horen datgene wat de heersers niet wilden.

De machtsmiddelen kwamen in actie.

„De Rode Omroep“ moest uit de aether worden verbannen, maar hoe, dat was voor de autoriteiten geen gemakkelijk taak. De P.T.T. hield weken achtereen in Rotterdam vier peilauto's gereed, zij waren klaar om ieder moment in actie te komen.

De politie speurde, bekende rechercheurs togen op pad. „Stillen“ probeerden te spioneren. Maar de jongens van „De Rode Omroep“, ze waren de P.T.T. en de politie steeds weer te glad af.

Eindelijk geschaakt.

De jongens van „De Rode Omroep“ hebben een kleine fout gemaakt, van die fout hebben de P.T.T. en de politie geprofiteerd. Dat is jammer, maar toch ook weer niet jammer, want nu heeft de hele pers moeten erkennen, dat „De Rode Omroep“ er is.

Een fout is gemaakt, zij kwamen voor de tweede maal op hetzelfde adres, zij dachten dat dit geen kwaad kon, omdat de vorige uitzending op dit adres niet geheel was geslaagd. De jongens van „De Rode Omroep“ hebben de Rotterdamse politie verzekerd, dat zij uit deze fout weer wat geleerd hebben. In ieder geval was deze fout aanleiding tot 'n overval.

„De Aetherpiraten“

Het was „De Maasbode“ die de jongens van „De Rode Omroep“ betitelde als „de Aetherpiraten“. Deze laatsten hebben ons verzekerd, dat ze geen aanklacht tegen „De Maasbode“ zullen indienen voor deze belediging. Zij zijn bereid deze titel te aanvaarden, Rovers van de aether, dat is een merkwuurde benaming. De aether is het eigendom van ieder, zij bevindt zich overal, toch zeggen de heersers, de aether is van ons. Zoals zij over het leven van de mensen beschik-

De Aetherpiraten die thans weer „vrij“ zijn! Beramen zij nieuwe plannen?

ken, zo willen zij beschikken over alles wat er is, over het licht, de lucht, de aether. Domela Nieuwenhuis heeft jaren geleden eens gezegd: de lucht is vrij, het licht is vrij, dat ook de aarde het zij, dat is ons streven.

In onze tijd is de lucht ook niet meer vrij. Vandaar de naam: „Aetherpiraten“.

„De Aetherpiraten“ zijn gearresteerd, zij zullen worden vervolgd, de arrestatie is heel rustig geschied. De Aetherpiraten waren niet bang, toen de politie in de kamer kwam, werd zij rustig ontvangen. Zij gedroegen zich als socialistische arbeiders, bewust van hun daad.

Een saluut.

Wij brengen een saluut aan „De Aetherpiraten“. Wij en niet alleen wij, maar duizenden arbeiders en arbeidersvrouwen zijn hun dankbaar voor hetgeen zij hebben gedaan. Wij hebben steeds met hun meegeleefd. Wij van de R.S.A.P. danken onze vrienden van de rode omroep, omdat zij steeds het klassewoord hebben uitgezonden. Wij zijn hun dankbaar voor de steun, die ze ons gegeven hebben.

Een nieuwe zender

Naar wij vernemen hebben de gearresteerde „Aetherpiraten“ aan de politie verzekerd, dat binnen niet al te lange tijd een nieuwe zender zich als „De Rode Omroep“

zal laten horen. Als er geld genoeg binnen komt, zou dit zelfs heel vlug geschieden.

Vrienden van „De Rode Omroep“ kennen dus hun taak, vrijwillige bijdragen worden naar men ons verzekerd heeft nog altijd graag aanvaard door Gort, postbus 359, Rotterdam, gironummer 351178.

Belangrijke Mededeling.

In het gewone nummer van „Recht voor Allen“ dat deze week verschijnt, zal een uitvoerig relaas gegeven worden van de ervaringen van „De Aetherpiraten“. Zij zullen zelf vertellen, zowel over hun werk als over hun arrestatie en hun gevangenhouding.

Abonneert U nog heden op „Recht voor Allen“. De abonnementsprijs is f 0.10 per vier maanden, het blad verschijnt eens in de 14 dagen.

DE REDACTIE.

Ondergetekende wenst abonné te worden op „Recht voor Allen“, a f 0.10 per vier maanden bij vooruitbetaling.

Naam

Adres

Dit formulier intended aan de administratie van „Recht voor Allen“, Maasstraat 1b, Rotterdam. Telefoon 97A (12) 111 111 111

Huurstakingen hingen voor een groot gedeelte af van welke mensen van je in een bepaalde straat woonden. Wij hebben verschillende huurstakingen gehad. Of er zijn verschillende huurstakingen geweest beter gezegd. Waarbij de CPH dikwijls het geluk had dat ze mensen hadden in die uitgesproken arbeiderswijken, want de CPH was toch iets groter dan de RSP. Maar bij die huurstakingen zaten ook onze mensen. Dan ga je geen afzonderlijk groepje vormen, maar dan probeer je het samen te doen. In Crooswijk hadden wij nogal tamelijk veel mensen, zodat onze mensen daar een rol konden spelen. Het gaat er niet om dat je de leiding van iets moet hebben, het gaat erom dat iets gestimuleerd wordt. Dan is het niet van belang of je katholiek of christelijk bent of CPH of RSAP, dan gaat het om de huurstaking en die moet je gezamenlijk doen. Het NAS en de RSP probeerden acties te stimuleren. Ze gingen van het standpunt uit dat je bij die acties altijd andere mensen nodig hebt. En als je andere mensen daarbij wilt betrekken, vooral mensen die buiten bewegingen staan, dan moet je daarvoor comitees vormen. Comitévorming betekent dat je mensen van verschillende pluimage voor een concreet doel samenbrengt, voor een huurstaking of een actie.

Dat standpunt van het zelfdoen der arbeiders stimuleerden wij ook tijdens de juldagen van 1934 toen er spontaan verzet tegen de steunverlaging was in de Jordaan in Amsterdam. Dat kun je lezen in onze brochure "Storm in de Jordaan".

Comitees kunnen voorlopers zijn van dat mensen zich later wel gaan organiseren. Als het comité weer ontbonden wordt en ze zijn weer een korreltje zand geworden, dat ze dan behoefte krijgen om zich ergens bij aan te sluiten. Om dan in een organisatie voor hetzelfde doel verder te strijden. Comitees komen, comitees gaan, dat is het principe. Als zo'n staking voorbij is heeft zo'n comité geen zin meer. Maar het gaat er dan om welke mensen zijn er zo geïnteresseerd in het werk dat er gedaan is, dat ze ook de behoefte gevoelen om daar mee door te gaan. Dat is comité-werk en dat moet je niet doen door er een cachet op te leggen zoals dat met de CP veelal het geval was. Alles wat zij in het verleden gezien en gehoord hebben daarvan zeggen ze dat het hun werk geweest is. Onzin. Want een actie kan niet gevoerd worden door alleen maar leden van een organisatie, die moet gevoerd worden door alle mensen die bereid zijn er iets voor te doen. Des te minder er een cachet op ligt, des te gemakkelijker krijg je er andere mensen bij.

Is die comitévorming ook gelukt in die tijd?

Ja, in de werkverschaffing zijn er dikwijls comitees gevormd op het aandringen van het NAS. Bijstakingen die er geweest zijn in de dertiger jaren precies hetzelfde. Daarbij kon het NAS, de RSP of de CP wel dikwijls de beginner zijn, maar als er dan een actie is dan moet dat gezamenlijk gebeuren. Je had toen een staking in Tilburg. Daar is nog een brochure over geschreven "Tilburgse staking, een lichtstraal uit het Zuiden" in oktober 1936. Het NAS had een bepaalde invloed en de CPH had een bepaalde invloed. Als je die twee invloeden nou bij mekaar doet, dan kan je iets beters bereiken. Vooral als het er om gaat om steun op te brengen om de mensen te onderhouden, want er zijn meestal geen weerstandskassen die tegen langdurige stakingen bestand zijn. Dan moet je dat zelf doen. En dat verrekte de CPH. Dat gebeurde niet één keer, maar dat gebeurde regelmatig. Dat was met de werklozenbeweging precies hetzelfde. De NAS-beweging heeft het initiatief genomen voor een landelijk werklozencomité waarbij ook de Algemene Werklozen Bond bij hoorde. Dan probeerden we daar anderen bij te betrekken.

Henny: Je had die textielstaking in Twente. En als Dirk Schilp van het NAS daar sprak voor grote bijeenkomsten dan had de CPH daar de pest in. Dan maakten ze voor in de Tribune foto's van hun eigen bijeenkomsten en die drukten ze dan dubbel naast mekaar af om het meer te laten lijken.

Tinus: Je was als NAS-beweging en als RSP een sta-in-de-weg voor de CPH.

Werkten jullie samen met anarchisten?

Het was heel erg moeilijk om anarchisten te krijgen tot samenwerking met een partij. Anarchisten zijn tegen partijvorming. Helaas is dat één van de slechte erfenissen die we van Domela Nieuwenhuis overgehouden hebben. De anarchisten zijn nooit verder gekomen. Ook het nut om op bepaalde punten met partijen samen te werken dat hebben ze niet begrepen, dat hebben ze niet willen accepteren. Zodat er in wezen weinig samenwerking in de dertiger jaren geweest is met de anarchisten. Trouwens de anarchistiese beweging was in de dertiger jaren vrij zwak. Er waren er wel in Rotterdam. In het NAS is altijd een stroming geweest die de vakbeweging boven de partij stelde, maar wel het nut inzag om samen te werken met een partij.

In de oorlog van '14/'18 deed de SDP van Wijnkoop een voorstel om samen te werken tegen de oorlog en de reactie. En toen wilde het NAS toch samenwerken met de SDP on-

danks z'n anarchistiese inslag. Dat was een leerschool voor het NAS. Het NAS heeft wat dat betreft de les getrokken dat samenwerking tussen het NAS en de RSP en de RSAP een goede zaak was. Men respekteerde mekaar als afzonderlijke organisatie, maar we hadden zoveel gemeen met elkaar dat het onzin was om niet samen te werken tegen de bourgeoisie.

CULTUUR

Deden jullie ook aan kulturele dingen?

Henny: Ja, we hadden filmochtenden van de VVVO, de Vereniging Voor Volks Ontwikkeling dat was gesticht door NAS en RSP. Die waren altijd hartstikke uitverkocht. Dat waren twee films in twee zalen op één ochtend, op een zondag. Dan huurden we twee bioskopen af op de Hoogstraat. We hadden dan ook sprekers en een deklamatiegroep. We hadden een heel programma. We hadden haast iedere zondagmorgen 2.000 mensen, in die tijd...

En je had geen centen voor de tram want je ging lopen hoor. Voor werkelozen kostte het 10 cent en werkenden betaalden één kwartje, maar die had je niet zoveel. We draaiden veel goeie russiese films bv. "De Pantserkruiser Potemkin". Die waren nog uit de goeie tijd. Ook "Kuhle Wampe" hebben we gehad. En "Mutter Krause fährt ins Glück". In het WB-theater hebben we nog een keer een indiese ochtend gehad. Willem van Capelle, dat was een deklamator, deed toen de hele voordracht "Peer Gynt" begeleidt door muziek. Dus daar werd ook wel iets aan gedaan.

Tinus: Hier in Rotterdam hadden we die mandolineclub, die had je ook in Amsterdam. En bv. ook een spreekkoor. Dat spreekkoor is verschillende malen opgetreden bij bijeenkomsten. Als tekstschrijver hebben we bv. veel plezier gehad van Willem van Iependaal. Toen hij nog niet zo nauw samenwerkte met het NVV, was hij bij ons spreekkoorleider en hij heeft wat dat betreft uitstekend werk gedaan, hij kon goed schrijven hoor. Na hem is Jos Kop Jansen gekomen. Die heeft wat dat betreft ook goed werk gedaan. We hadden bv. een spreekkoor over de werkeloosheid. Dat was helemaal in elkaar gezet op rijm, daar kwamen alle facetten aan te pas.

Henny: Je had toen dat twee schoolklassen samengevoegd werden tot één omdat leerkrachten wegmoesten. Dan zaten we allemaal aan een tafeltje met een stoeltje, dat werd ook uitgebeeld. Dat wisselde elke keer van toneel.

Tinus: Dat was net als bij een opera, dan zingt die en dan zingt die en is er samen-zang. Dat is bij een spreekkoor ook zo, alleen wordt er dan niet gezongen maar wordt er een gedicht opgezegd bv. Willem van Iependaal was voldoende thuis in de linkse geschriften, dus die zocht daar bepaalde dingen uit die we konden voordragen. Daar was veel anti-oorlog bij. De zaal die genoot en die was hartstikke vol ook. Dat was in het City-theater 's zondagsmorgens. We hebben ook een keer dat gedicht van Van Collem opgedragen, dat was tegen de oorlog.

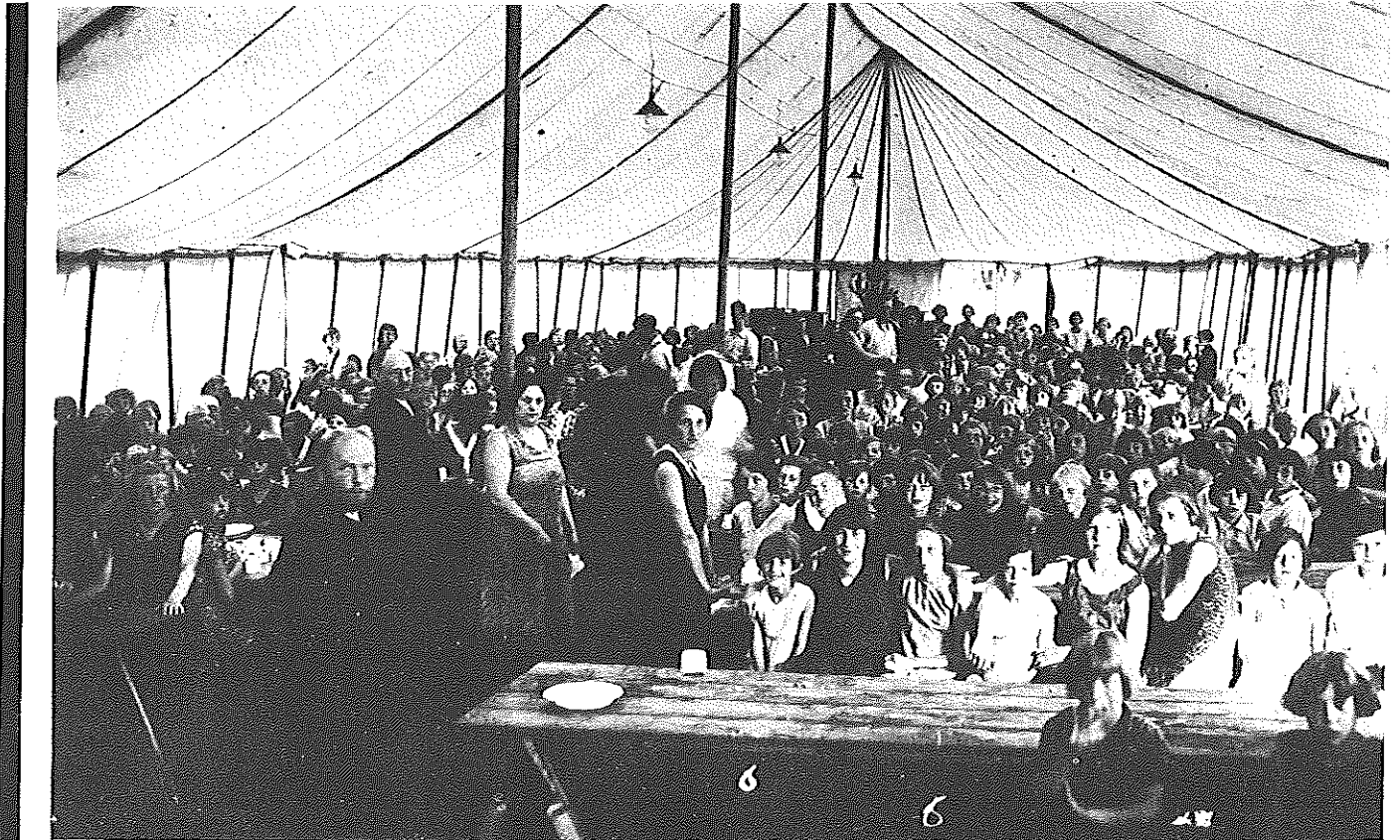

Ferd Domela Nieuwenhuis-Oord, Beekbergen. Slaapterrein met tenten

Ansichtkaart van het Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord.

Vóór de RJB had je de Rode Makers. Dat was ook van het NAS. Dat waren dan kinderen. Die zaten op de linker en rechter Maasoever en hadden ook veel leden. Dat ging tot twaalf jaar. Ze liepen in een uniformpje met zo'n rooie das erop. Toen kreeg je een

kinderkoor voor degenen die zin hadden om in een zangkoor te zitten. Boven dat kinderkoor stond het ouderenkoor.
 Als jeugdorganisatie in Rotterdam gingen wij bv. wandelen op de zondag. Dus iets anders hebben als wat je in je dagelijkse leven hebt.
 Henny: En veel naar Meiendaal op de fiets. Voor 2 cent de hele dag. En dan had je nogal eens een leuke band en dan was het: iedereen afstappen en dan maakte je 'm en dan ging je weer verder. Want je had van die rotfietsen.
 We hadden ook ieder jaar een landdag. Dan hier, dan daar, dan in Enschede dan in Haarlem. Dat wisselde voor de mensen. Dat werd dan ook gezamenlijk opgevangen. Dan gingen we met de bus, dat werd dan niet zoveel. Dat was dan van het NAS en de RSP en dat ging tegen de werkeloosheid en de verslechtingen, de crisis en we waarschuwen voor het fascisme.

De etenstent tijdens het kinderkamp in 1936 in het Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord te Beekbergen.

De VVSO, de Vereniging Voor Socialistische Ontwikkeling, had een kampeerterrein bij Rockanje en het NAS had een mooi kampeerterrein bij Beekbergen. Dat was allemaal heel erg goedkoop. Beekbergen was zo iets prachtigs. Het "Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord" heette dat. En elke zomer hielden de NAS-kinderen daar een tentenkamp. Dat waren zo'n 2.000 kinderen. Wij gingen samen een hele week voor vijf gulden. Toen had mijn man een stempelverlof gevraagd voor Beekbergen, want je moest elke dag twee keer stemmen. Toen vroeg die controleur: "Hoe ga je daar naar toe?" Ik zeg: "Op de fiets" en toen zei hij: "Ja, denk erom dat je op de fiets gaat" "Ja", maar onze ouders hadden gezegd dat we van hun een gulden voor de boot naar Arnhem zouden krijgen en een gulden voor terug. Maar dat mocht die vent niet eens weten. Dat mocht je zogenaamd niet. Dat gunden ze je niet. Dan gingen we met een tent, stro om op te slapen kon je daar krijgen en een primus. We kookten zelf ons eten. Dan hadden we daar dikwijls van die bijeenkomsten, dan werden er strijdliezers gezongen en er werden toneelstukjes opgevoerd die je zelf maakte. Dat had je niet alleen in Beekbergen, maar ook in andere plaatsen waar onze beweging zat had je muziekgroepen.
 In Rotterdam hebben we daar eigenlijk het minste van gehad, van die muziekgroepen. Maar we hadden hier wel een paar zangkoren, kinderkoren, kindergroepen en ouderkoren. Zo'n kinderkoor trad dan op in een muziek tent in Beekbergen in augustus met proletariëse liedjes. Dan liep het kippevel over je heen. Liedjes over de steun, dat hun vader werkeloos was. Dan hadden we die Jos van Leeuwen dat was de dirigent. Nou dat

vonden de mensen daar fantasties.

Dan kwamen die arme sodemieters, die kinderen en die kregen daar zo lekker te eten en die zaten in die boslucht. Dat was toch altijd zo fijn.

Tinus: Dat was een soort sociaal werk.

Henny: Het Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord was in de NAS-beweging een begrip, omdat het een mooi bezit was van het NAS natuurlijk. Daar gingen ook veel mensen naar toe, het was goedkoop, je kon er kamperen. Je had daar goede voorzieningen, lange wasbakken met kranen erboven. Je had er erg mooie wc's en er stond een mooie kantine. Ze zaten een keer verlegen tijdens een kinderkamp om vrijwilligers. Dat was in augustus, dan waren de kinderen altijd vrij. Dan kwamen ze met hun ouders daar in tenten kamperen. Dat was in 1936 en toen ben ik er zes weken geweest. Dat was heel fijn om zo'n kinderkamp mee te maken. Ik heb daar Sneevliet, Kitsz en Bouwman in andere omstandigheden eens meegemaakt. Niet als de inleider, maar ze kwamen eens kijken als NAS-bestuur, ze hadden interesse voor het kinderkamp. Dat was erg leuk. Ik hielp als vrijwilligster in de kantine, daar kon je limonade kopen voor 5 cent of een snoepje voor 1 cent. We hadden er ook een ziekenhuisje en daar maakte ik de bedden op. Daar was je van 's morgens zes tot 's avonds twaalf mee bezig.

Deed u ook dingen met die kinderen?

Nee hoor, dat niet. Dat waren andere mensen. Wij deden de kantine en zorgden dat de wc's schoon waren. In de keuken werkte de keukerploeg. Werkelozen die hun vakantie hadden aangevraagd konden dan in Beekbergen stempelen. We hadden zelf ook een elektrische pomp, daar waren we heel erg groos op. Daar pompten we zelf het water mee op. Dat ziekenhuisje was een mooi houten gebouwtje. Als het kamp er niet was, dan werden die kamertjes daarin aan oudere mensen verhuurd, dan hoefden die niet in een tentje te slapen.

Tinus: Dat kampeerterrein is door de Duitsers ingepikt. Want het NAS werd toen bij het NVV ondergebracht en daarmee werd het terrein juridies eigendom van het NVV. We hebben het nooit meer teruggekregen. Die kampen waren altijd trefpunten waarbij we elkaar van verschillende plaatsen uit het land konden zien, de kennismaking hernieuwen en met elkaar konden praten over alle dingen die interessant waren.

NAAR DE ILLEGALITEIT

Hadden jullie in de RSP veiligheidsvoorschriften?

Henny: Nee, dat niet. Wat we wel deden was dat we onze krant rondbrachten en niet per post verstuurd. Ook haalden we zelf de kontributie op. Dat deden we zodat de PTT geen adressen in handen zou krijgen.

Tinus: Tientallen jaren hadden wij hier geen oorlog meer gehad, dus dat was ontzettend moeilijk om je in te stellen op de illegaliteit. Dat was hier niet zo sterk.

Heeft de RSP zich voorbereid op de illegaliteit?

We zijn er voor de oorlog al mee begonnen, we hebben het tenminste geprobeerd, maar het is moeilijk. Na het kongres in '39 hebben we een speciale bijeenkomst gehad in de Gouvernestraat in Ons Huis en daar is de situatie zoals hij in '39 was besproken. Het was zuiver te voorzien dat de situatie zo gespannen was dat het op een oorlog moest uitlopen. En dat we dan rekening moesten houden met de illegaliteit. We zouden toen vijfmannschappen gaan vormen en die vijfmannschappen zijn ook gevormd maar daarvoor kan je niet iedereen gebruiken. In een organisatie heb je altijd mensen die lid zijn omdat ze je wel een toffe jongen vinden en die het ook wel met de principes eens zijn, maar die niet in de situatie zijn, de gezinssituatie, om aan zoiets mee te doen. Of die angst hebben. Maar een feit is in ieder geval dat dat Marx-Lenin-Luxemburg-front werd gelijk na het begin van de oorlog gevormd. En dat is in feite voor de oorlog al voorbereid. Wat dat betreft waren we een stuk vóór de CP, ook wat betreft het verspreiden van materiaal.

HET NATIONAAL ARBEIDSSSEKRETARIAAT

Tinus: We hadden veel arbeiders in onze beweging. Bouwman was een havenarbeider, Kitsz was een bouwvakarbeider en Max Roodveldt ook. Dus het hele stel van die NAS-bestuurders waren arbeiders. Dat is het grote voordeel geweest van het NAS, dat het met zijn vele arbeidersbestuurders ook het arbeidersstandpunt kon handhaven. In tegenstelling tot wat je bij het NVV zag, dat daar zoveel intellectuelen in gekomen zijn. We hadden ook een proletarisch steunfonds om mensen te steunen die vervolgd werden. Dat is in '31/'32 gesticht. Daarna kreeg je nog dat Rood Spanje. Daarna is ook nog gekomen het "Internationaal Solidariteits Fonds, het ISF. Als je ziet welke bedragen daar omgingen... Het ISF had 2500 leden, dat was niet mis. Van dat geld werden mensen

met moeilijkheden en politieke vluchtelingen ondersteund. Vooral in de tijd van het Proletarisch Steun Fonds, toen Hitler aan de macht gekomen was. We probeerden daar ook altijd de NAS-vrouwenbond en de NAS-jeugd bij te betrekken. Zodat die ook de nodige aandacht kregen, die ze verdienden.

Wat was de NAS-vrouwenbond?

Dat was een landelijke organisatie. Vrouwen organiseren was een vreselijk moeilijke geschiedenis. Dan zit je met de moeilijkheid dat heel veel vrouwen eigenlijk menen dat de man dat wel zal beoordelen. Toendertijd was een vrouwenbond een hele moeilijke kwestie en die vrouwen trokken naar plaatsen waar NAS-afdelingen waren en daar belegden zij bijeenkomsten voor vrouwen.

Was die NAS-vrouwenbond voor vrouwen van NAS-mensen of voor werkende vrouwen die lid waren van het NAS?

Dat waren in hoofdzaak vrouwen van NAS-mensen, want die kon je het eerste bereiken. Maar er waren ook vrouwen van buiten het NAS. Dat was ook de bedoeling, om niet alleen in je eigen groepje te leven en zalig te worden, maar andere mensen te trekken.

Wat waren de activiteiten van de vrouwenbond?

Ze maakten hun bijeenkomsten bekend door plak- en strooibiljetjes. Op die bijeenkomsten maakten ze vrouwen attent op het vrouwenvraagstuk en andere maatschappelijke vraagstukken.

Henny: Jopie Menist was voor de vrouwenbond op stap. Dat was om de vrouwen bij te brengen dat er nog wel wat anders was dan het huishouden. Nu willen vrouwen werken omdat ze zoveel tijd over hebben, dat had je toen niet. Je had geen stofzuigers, geen wasmachines en geen radio's. Je moest de vloer met een borstel doen op je knieën. Wat zou je van de was zeggen? Op een plank met een borsteltje. Dat wij een wringer konden kopen, dat was al heel wat. En dan gingen ze dus op stap om te vertellen dat ze naast hun mannen moesten staan om te vechten voor een betere maatschappij.

Gezinnen met één of twee kinderen had je zelden. Het waren allemaal vier of vijf of zes kinderen en de roomsen hadden er nog meer. Dan namen die vrouwen tevens in hun propaganda de Neo-Malthusiaanse bond mee. En dat mocht niet van die mannen. Ze mochten geen voorbehoedsmiddelen halen. Ze mochten er niet naar toe. Voor de oorlog zat ik op een Industrieschool en we waren met allemaal vrouwen van 19, 20 bij elkaar. Die zagen die grote gezinnen niet zitten, maar om ze dan tot die stap te krijgen dat ze naar die Neo-Malthusiaanse bond gingen op de Heemraadssingel, dat durfden ze niet. Dat mochten ze niet, daar werd niet over gepraat. En als de bond dan een bijeenkomst had, dan stond de politie als controle aan de deur of je niet te jong was en of je wel lid was. We hebben wel meegemaakt dat als mensen een geboorte zagen, ze bij bosjes flauwvielen want dat was je allemaal niet gewend. Je wist ternauwernood hoe je zelf was. Nou hadden wij gelukkig ouders die al wat vrijer waren. Toen heb ik de bof gehad dat in mijn jeugd één van de eerste bijeenkomsten die ik meemaakte die met dokter Tuyt was. Dan word je helemaal wat vrijer, je weet dan alles en dat deed ook de NAS-vrouwenbond. De overheid stond dat gewoon niet toe. En wat je dan dikwijls naar je hoofd kreeg, ook van mannen die wel politiek bewust waren: "Wijf, waar bemoei je je mee, ga je kousen stoppen".

Leverde dat binnen de RSP weleens problemen op?

Ja, bij sommigen. Wij hebben allebei op het standpunt gestaan, je hebt allebei hetzelfde recht. Maar we hebben wel altijd rekening met elkaar gehouden. We zijn geen ik-mensen maar wij-mensen.

Bent u lid geweest van de NAS-vrouwenbond?

Nee, ik hield niet van een vrouwenbeweging. De neiging van vrouwen is altijd roddelen, kletsen, zeurpotten en niet op een peil praten. Die feministiese beweging van na de oorlog daar zitten wel een hoop goede dingen in, maar die feministen helemaal volgen, nee dat doe ik niet. Want de maatschappij moet nou eenmaal met mannen en vrouwen omgevormd worden. Laatst op de tv. zei er één: "De klassenstrijd is voor mij niet zo belangrijk als het vechten tegen de mannen". Dat is een uitdrukking die gaat er bij mij niet in hoor. Dat idee van vechten tegen mannen heeft natuurlijk wel een oorzaak. Ik heb ook meegemaakt in de jeugdbeweging dat vrouwen die getrouwd waren niet zo'n man hadden als ik. Want Tinus zei tegen mij toen hij steun had: "Hier heb je mijn steun" en toen hij een salaris had ook. We deden dat samen, ik heb nooit kostgeld gehad. Dat was voor de oorlog, vrouwen kregen kostgeld. En als ze dan daarmee niet uitkwamen moesten ze aan hun man vragen: "Krijg ik ajsb nog een kwartje?" En dat was natuurlijk iets wat wij niet voorstaan. En ik helemaal niet. Ik had zoiets niet genomen, zo'n man had ik niet willen hebben.

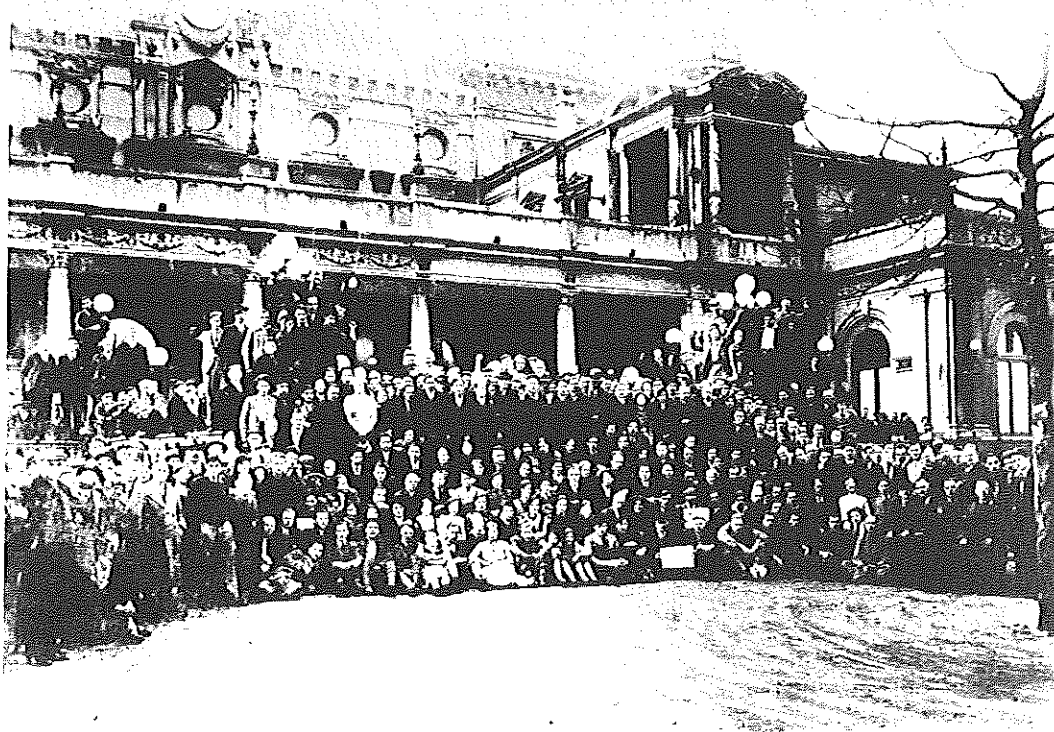
Dat was dus eigenlijk heel bijzonder zoals jullie met elkaar omgingen?

Ja, maar zo moet het toch. Dat is toch je beginsel. Dat is toch wat je voor ogen hebt als er nog eens een socialistiese maatschappij zou komen. Dat was zo goed van de jeugdbeweging, die legde een basis voor dat soort ideeën bij jonge mensen. Wij gingen met de RJB veel naar het strand en dan zag je andere mensen zich uitkleden en dan stonden ze tot zóver met een doek om zich heen en dan stonden ze te frummelen en te doen... Maar wij zeiden als het vanuit de mooie kant gaat dan kleden wij ons gewoon uit en we doen ons badpak aan. Er werd bv. bij ons op vergaderingen afgesproken: er wordt niet gerookt. Nou er waren best die graag rookten, maar dan zeiden ze: "Goed, daar leggen we ons bij neer. Wij roken wel als de vergadering afgelopen is." Tinus en ik hadden gezegd dat we wel bij elkaar wilden zijn, maar we stonden op het standpunt: op de vergadering horen we wel bij elkaar, maar niet als man en vrouw. Zo hebben we dat in de jeugdbeweging geprobeerd en daarna en dat is een hoop gelukt hoor. Dat vond ik dus het mooie van de vriendschap, de kameraadschap, de prettige sfeer die we daar hadden.

DE FUSIE

In 1935 fuseerden de RSP en OSP en werd de RSAP opgericht. Het stichtingskongres kwam bijeen in de grote zaal van de Sociëteit in de rotterdamse diergaarde. De linkse oppositie uit de SDAP, de OSP, was nader tot de RSP gekomen tijdens het steunoproer in de juli-dagen van 1934. De OSP-leiding was gearresteerd en OSP'ers en RSP'ers werkten nauw samen. Er werden ondermeer gezamenlijke pamfletten uitgegeven.

De RSAP had zo'n 4.000 leden waarvan zo'n 3.000 OSP'ers en 1.000 RSP'ers. Ook de culturele- en jeugdorganisaties fuseerden. Onderling waren er nog een aantal meningsverschillen ondermeer ten aanzien van het vakbewegingswerk. Oud-OSP'ers voelden meer voor de oppositie binnen het NVV en de oud-RSP'ers voor het NAS. Er werd overeengekomen dat men vrij kon kiezen tussen beide vakorganisaties. Een aantal oud-OSP'ers zijn later uit de RSAP getreden en hebben de Bond van Revolutionair Socialisten opgericht. Een groot aantal anderen keerden terug naar de moederpartij de SDAP. Voor velen was de sprong van sociaal-demokratie naar revolutionair socialisme te groot geweest.

De deelnemers aan het fusiekongres van de RSP en de OSP in de Sociëteit van de rotterdamse diergaarde 1935.

Tinus: In 1932 werd de Onafhankelijke Socialistische Partij opgericht. Zij wezen het reformisme van de SDAP af en wij probeerden met hen samen te werken. Maar dat betekende nog niet dat je overal dezelfde gedachten over had. De OSP was in de eerste plaats pro-NVV, maar daarnaast waren ook mensen die op het russiese standpunt stonden. Die mensen zijn naderhand naar de CPH gegaan. Dat gaf in de OSP zelf toch ook weer een zekere verwarring. Bij de SDAP'ers die ook tegen het reformisme waren, waren

onze standpunten maar weinig bekend. Zij moesten dus een hele sprong maken voordat zij zich los konden maken van de SDAP en het NVV om zich op het leninistische, het zuiver kommunistische standpunt te stellen. En dat was niet makkelijk voor ze. Het was moeilijk voor de mensen van de OSP om dat uit uiterst linkse standpunt van de RSP te accepteren. Vandaar dat er ook fusie-moeilijkheden zijn geweest. De OSP had in het begin 2700 mensen en wij misschien 1200. Dan is het vreselijk moeilijk als die 2700 mensen in wezen moeten opschuiven naar links tot het standpunt van de RSP. Vandaar dat er ook naderhand nog moeilijkheden waren. De fusie was in 1935. Je kreeg toen De Kadt en Tas die tijdens die gebeurtenissen in '34 een rare rol gespeeld hebben en die door de OSP zelf al waren uitgespuwd. Maar ook na '35 zijn er zoveel dingen gebeurd hier in Nederland dat anderen het ook niet vol konden houden. Piet Schmidt bv. die kon het op den duur niet meer verdragen met de diktatuur van het proletariaat waarin in de beginselverklaring van de RSAP over wordt gesproken. Want hij maakte die processen mee in Moskou en hoe verwerk je dat? Als je dat niet kan analyseren, dan krijg je moeilijkheden met jezelf, dan verlies je dikwijls de moed en dan zeg je: alles is een rotzooi. Piet Schmidt was een uitstekende propagandist, maar principieel was hij een stuk zwakker. Naderhand is hij weer lid geworden van de SDAP. Mensen die meemaken hoe zo'n De Kadt en Schmidt weggaan krijgen een enorme opdonder, want die hebben er achteraan gehold, die oud-OSP'ers.

Links: pinksterkamp van de LJG in het Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord 1936. Rechts: pinksterkamp van de LJG in 1938.

Kunt u iets vertellen over de Leninistische Jeugd Garde?

De Leninistische Jeugd Garde, de LJG, is gesticht in 1936 nadat die groep van Stien de Ruyter de Zeeuw en Piet Schmidt uit de RSAP waren gegaan. Die mensen konden het karakter van een revolutionaire socialistische partijorganisatie niet volgen. Dat was eigenlijk een proces waar zij nog niet aantoe waren. En dat heeft natuurlijk ook een scheuring in de jeugdorganisatie teweeg gebracht. In 1935 was de RJB en de SJV, dat was de jeugdorganisatie van de OSP, gefuseerd tot RSJV, Revolutionair Socialistisch Jeugd Verbond. Die is in 1936 ook uit elkaar gespat en toen kreeg je aan onze kant, de kant van de RSAP, de Leninistische Jeugd Garde. Maar aan de ex-OSP'ers kant is van de jeugdbeweging prakties geen sprake meer geweest. Ik kan me niet herinneren dat daar nog iets van gekomen is. Die LJG had ook een afdeling in Rotterdam en gelukkig

was de discussie daar zeer levendig. Ik heb er nogeens een inleiding gehouden over het histories materialisme. Dat groepje had daar attentie voor.

Hoe oud waren die jongeren?

Nou die waren 16, 17 tot 25 jaar oud. Dan stapten ze over naar de partij. Dat hebben wij ook gedaan.

TROTSKI

De RSP/RSAP was geen trotskistische partij, maar was het wel voor een groot deel eens met de kritiek die Trotski leverde op de stalinistische burokratie in de Sovjet-Unie. Trotski speelde een belangrijke rol in de oppositie en hij was het oneens met Stalin over diens stokpaardje "het socialisme in één land". Om in de Sovjet-Unie het socialisme te kunnen opbouwen moest het volgens Stalin verder in Europa rustig blijven. Opstanden rondom de Sovjet-Unie zouden remmend kunnen werken op de handelsrelaties van de Sovjet-Unie met kapitalistische landen. De buitenlandse politiek van Stalin was er dan ook op gericht, om via de Komintern de kommunistische partijen in het ga-reel te houden en revolutiepogingen te saboteren. Trotski zag terecht dat de Sovjet-Unie alleen overeind kon blijven door de steun van eventuele socialistische buurlanden. Hij hoopte op een omwenteling in Duitsland. Een permanente revolutie was van levensbelang, zowel voor de Sovjet-Unie als voor de kommunistische beweging. Stalin zag Trotski als een bedreiging voor z'n persoonlijke macht en wees Trotski aan als hand-langer van het Hitler-fascisme. Halverwege de jaren dertig werden er een aantal mon-sterprocessen gevoerd tegen de "terroristische samenzweeiders" in Moskou. Alles wat kritiek had op Stalin werd op één hoop geveegd en vervolgd. Strijders van het eerste uur, bekende bolsjewiki en kameraden van Lenin, werden gevangen gezet, vermoord, of zoals Trotski verbannen. Elke oppositie werd onder het mom van "trotskisme" monddood gemaakt. Duizenden werden het slachtoffer van de zuiveringen. Ook buiten de Sovjet-grenzen werden zogenaamde handlangers van Trotski achtervolgd en vermoord door de russiese geheime dienst, de GPOE. Ook tijdens de Spaanse Burgeroorlog probeerde Sta-lin de omwenteling ongedaan te maken. Vanwege het engelse en franse kapitaal dat in Spanje in gevaar kwam had Stalin liever geen socialisties Spanje. Elke oppositie te-gen Stalin's politiek in Spanje werd gebrandmerkt als "trotskisme" en "agentschap van het fascisme". Uiteindelijk kwam het tot de likwidatie van Trotski zelf. In 1940 werd hij tijdens een aanslag, opgezet door de GPOE, in Mexico vermoord.

LOSSE NUMMERS 5 CENT

1e JAARGANG, No. 2 — 12 MAART 1955.

DE NIEUWE FAKKEL

ORGaan VAN DE
REVOLUTIONAIR-SOCIALISTISCHE ARBEIDERSPARTIJ

REDACTIE: REGULIERSGRACHT No. 29
AMSTERDAM-C. — TELEFOON No. 34828

VERSCHIJNT DINSDAG EN VRIJDAG
PRIJS 10 CENT PER WEEK. 11.50 PER KWARTAAL BIJ VOORUITBETALING

ADMINISTRATIE: REGULIERSGRACHT 29
AMSTERDAM-C. — TELEFOON No. 34828
GEN. GIRO F 2000 — POSTGIRO 118662

Tinus: De werkelijk politieke bestrijding van Trotski is in Rusland na Lenin nooit aan de orde geweest, of ze hebben hem veranderd weergegeven. In de eerste plaats zei-den ze altijd: Trotski is een dissident, die wil de zaak splijten, die verzet zich tegen Rusland, die verzet zich tegen Lenin. Dat was klinklare onzin, want ze moesten eigenlijk wat Trotski wel vertelde bestrijden. De vinger die hij legde op de foute dingen die er gebeurden in Rusland al tijdens de ziekte van Lenin. Kijk ze moesten die principiële standpunten gaan bestrijden als ze één persoon willen bestrijden. Trotski is altijd de figuur geweest die zeer gauw neerschreef wat hij dacht. Hij heeft dus veel gepubliceerd. Hij heeft dus gelijk de vinger op de zere plek gelegd wat betreft de foute politiek van het "socialisme in één land", Rusland. Ze hebben altijd in de top van de beweging dat socialisme in één land bestreden, maar Stalin begon er gewoon aan. Je kan je dus voorstellen dat na de jaren van 1917 tot 1921, dus de periode van het oorlogskommunisme, dat het verlangen naar rust bij de mensen in Rusland een vanzelfsprekendheid was. Ze wilden van de oorlogssituatie en van alle be-

lemmeringen die er waren om te leven af. En dan kan zo'n politiek van Stalin van "socialisme in één land" inslaan.

Dat is bij een staking precies hetzelfde. Als mensen lang hebben gestaakt dan wordt het motief zwakker. Want ze willen van die staking af en dan zakt zo'n staking in. En dat is in Rusland precies hetzelfde geweest. Waar door een burocratie, een kliek van boven onder leiding van Stalin de heersende klasse kon worden. Waar door zich een vorm van staatskapitalisme instelde. Toen waren er een hoop mensen die zeiden: ik wil geen staatskapitalisme. Dat was niet alleen in Rusland zelf, maar ook buiten Rusland. Vooral buiten Rusland waar nog mogelijkheid was van discussie, kwam men tot de conclusie dat socialisme in één land onzin is, dat is anti-internationalisme. Bovendien

1 April 1935

le Jaargang No. 2.

Prijs 1 cent

DE RODE DUIVEL

Propaganda-blad van de Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij. - Federatie Rotterdam
Redactie en Administratie: Maasstraat 1 B.

kregen in een dergelijke staat een groep van mensen die op persoonlijke belangen uit waren volop de kans, omdat in een dergelijke staat niet naar principes gekeken wordt. Trotski heeft daartegen stelling genomen. We hebben dan ook altijd Trotski en Roland Holst naar voren gebracht wat de kritiek op Rusland betrof. De tijdschriften "Klassenstrijd" en "De Nieuwe Weg" bulken van informatie over Rusland. Vandaar dat wij een krities standpunt innamen in de jaren dertig toen je die monster-processen kreeg in Moskou. Je kon het als socialisten niet goedkeuren omdat het onbegrijpelijk was dat de oude garde, die met Lenin de Russische Revolutie van 1917 had meegemaakt, opeens contra-revolutionair was. Dat is het ergste wat een staat kan overkomen, want het tekent dat ze niet op het socialisme uit zijn.

Als Trotski toch zijn standpunt voor de "verdediging van de Sovjet-Unie" handhaaft, wordt dit, naast andere redenen het moment waarop wij met Trotski hebben moeten breken.

Trotski was ook voor organisatie binnen het NVV als vakbeweging. Daar waren wij tegen. Niet omdat we het NAS hadden, maar omdat we in het NAS een centrum zagen waar rond revolutionaire arbeiders zich konden organiseren, strijden en leren. Hij heeft over ons gezegd dat we met gouden draden aan de nederlandse regering verbonden waren. Dat was de grootst mogelijke onzin. Dat heeft hij naderhand moeten intrekken. In 1942 toen onze mensen gefusilleerd werden door de Duitsers, bleken onze mensen kleurecht te zijn. Trotski heeft in de jaren dertig ontzettend veel kwaad gesticht met zijn verdediging van de Sovjet-Unie. Daar is een enorme discussie over geweest. Dat is ook de kwestie waarom en Schmidt en Stien de Ruyter de Zeeuw en meer van die mensen vertrokken zijn. Want die zeiden: "Is dat nou socialisme?" Wij moesten als kleine organisatie tegen dat ideaalbeeld wat er bestond van Rusland opboksen.

Vanaf die scheiding die we met Rusland gehad hebben, hebben we gestreden voor een nieuwe Internationale. Want als we met die Derde Internationale breken, dan kan het niet anders of je moet een nieuwe Internationale krijgen. We hebben hier dus jarenlang voor een nieuwe Internationale gekalkt. Maar die nieuwe Internationale moest wel een Internationale zijn die sprak tot de mensen. Die kan je niet op een half-illegale manier gaan stichten. Dat moet naar buiten duidelijk blijken. Om een Vierde Internationale bij de mensen te laten inburgeren, moet je beginnen met een aantal behoorlijke organisaties. Trotski heeft wat dat betreft de meningen van anderen genegeerd en die heeft die Vierde Internationale doorgedrukt.

Er waren in de RSAP ook een paar mensen die het met Trotski eens waren. Die hebben toen die Groepen van Bolsjewiki-Leninisten gesticht. Die wilden aansluiting bij de Vierde Internationale. Dat was maar een zeer klein groepje. Het waren maar een mannetje of tien, maar wel lastig. Dat was landelijk. Het waren wel jongens die hun mondje konden roeren en je wilde hen ook hun standpunt naar voren laten brengen. Daardoor hebben ze ook meer stof laten opwaaien dan er in wezen was. Op een gegeven moment zijn er een stel geroyeerd.

In 1937/1938 zijn we dus direkt begonnen samenwerking te krijgen met verschillende links-socialistische organisaties hier in Europa, in het zogenaamde IAF, het Internationale Arbeiders Front. Dat is met het uitbreken van de oorlog in '39 verloren ge-

gaan. Maar we hebben in ieder geval niet stil gezeten. We hebben een hoop verzameld buiten die trotskistische beweging om. We hebben verschillende organisaties verzameld die niet met Trotski wilden samenwerken om dezelfde redenen als wij. Het is nog een aardige groep geworden. Wat je dan gaat krijgen is dat je elkaar gaat inlichten over standpunten. Je moet natuurlijk een principieel gelijk gericht standpunt hebben om in de toekomst ook nuttig met elkaar te kunnen samenwerken. Met de IAF werd nou niet direkt over een nieuwe Internationale gesproken, maar het zou ongetwijfeld in die richting gewerkt kunnen hebben. Je zou een groep gehad hebben die het waard was om daar een nieuwe Internationale mee te maken.

DE STALINISTEN

De CPH reageerde furieus op de RSP. Van een inhoudelijke discussie is nooit sprake geweest. De RSP was "trotskisties" dus "fascisties" dus werd gezien als de vijand. Het werd de RSP, die zichzelf als leninistische partij zag, zo moeilijk mogelijk gemaakt. De processen in Rusland tegen de oppositie, de verbanningen en de doodstraffen werden goedgepraat en verdedigd door de aanhangers van Stalin. De gewelddadigheden sloegen over naar Nederland, RSP-vergaderingen werden verstoord, Ab Menist werd afgeranseld en er werd een aanslag beraamd op Henk Sneevliet. Door de CPH werd niets geleerd uit de kritiek van revolutionair socialistische zijde.

Stalin en Hitler verdelen Europa!

Om Hitler te helpen laat Stalin zijn bommenwerpers los op arbeiders, weerloze vrouwen en kinderen.

Arbeiders, om een einde aan de imperialistische oorlog te maken moeten wij het Stalinisme vernietigen!

Boycot „Het Volksdagblad”

Zonder die vernietiging van het Stalinisme zal de bevrijding der arbeiders niet plaats vinden!

R. S. A. P.

Hoe reageerde de CPH op de RSP?

Tinus: Ze probeerden de RSP te bestrijden want wij waren zogenaamd scheurmakers. Wij bestreden volgens de CPH de eenheid en dat is met de vakbeweging precies hetzelfde geweest. De CPH stond op het standpunt van naar het NVV gaan en dan was het NAS een sta-in-de-weg. Als het NAS als economische beweging en de RSP als die niet bij bepaalde akties had laten blijken wat haar inhoud was, dan zou de CP met haar gescheld tegen scheurmakerij gelijk hebben gekregen van de mensen. De CP is met een eigen Rode Vakbewegings Oppositie begonnen, maar wat is daar ooit van terecht gekomen? Ze hebben die RVO alleen maar gemaakt als oppositie binnen het NVV, maar daarnaast om het NAS te bestrijden. We hadden meer last van de CPH dan van de bourgeoisie. Onze vergaderingen werden gestoord. Verschillende CP-mensen bleven ook in de NAS-beweging om te stoken en rotzooi te veroorzaken. Het NAS heeft in het begin van de jaren dertig dan ook gesteld dat erkende CP-mensen, die alleen maar reclame maken voor de CPH en het NVV, uit het NAS geroyeerd konden worden. Je laat de rotzooi niet in je organisatie. Ik heb vergaderingen meegemaakt waarin de CP-mensen zoveel mogelijk op hun manier de

Rusland-politiek probeerden te verdedigen en van Rusland alles goed praatten. Dat gebeurt nog.

Trotski is zolang hij leefde, dus tot begin veertiger jaren, opgekomen voor de verdediging van de Sovjet-Unie. Terwijl voor ons vanaf het begin van de RSP het beginsel van het kommunisme, het door Lenin verdedigde kommunisme, doorslaggevend was om tot een organisatie te komen. Bij dat soort mensen als CP'ers en trotskisten is Rusland het belangrijkste. Er werd niet geanalyseerd of daar nou socialisme was in Rusland. Want we willen toch een socialistiese maatschappij? Dát moet de grondslag zijn: de discussie over het socialisme in één land, in hoeverre dat mogelijk is. Zelfs als er moeilijkheden zijn in hoeverre men streeft naar dat socialisme. Dan kan je met de beste wil van de wereld niet beweren dat in Rusland het socialisme werd gebouwd. Dus dan moet je dat ook durven zeggen. Dat moet je ook zeggen: "Rusland verdedigen, dat zit er niet meer in".

Vond u dat toen ook al?

Dat is vooral gekomen door die processen in Moskou halverwege de jaren dertig. Als zo'n staat gesticht wordt, als in een achterlijk land met het kommunisties ideaal begonnen wordt, dan kan je je altijd voorstellen dat zo'n staat moeilijkheden heeft bij de opbouw. Dat is begrijpelijk en er kunnen ook fouten gemaakt worden. Dan heb je en hou je altijd mensen die zeggen: die fouten die worden gemaakt, die achterstand die hebben ze nog niet ingehaald dus we moeten sympatiek blijven staan ten opzichte van zo'n land. Maar als blijkt dat men de oude garde van Lenin gaat uitroeien, dan is dat een teken dat zo'n staat niet meer te verdedigen is. Dat men daar ook niet het begin wil maken van een socialistiese staat, maar dat men alleen maar een burokratische staat is die door een bepaalde klik van bovenaf wordt geregeerd. Met een nationale opvatting. Terwijl wij als kommunisten internationalisten zijn. Vanaf 1925 begonnen Henriëtte Roland Holst en Trotski met hun artikelen over Rusland. Daarin kan je dus lezen dat wij die kritiek op Rusland ook scherp stelden. Dat we dus durfden te denken over de situatie daar. Maar als je de situatie in een on-socialistiese richting ziet ontwikkelen, dan moet je ook de moed durven hebben om te zeggen: dat is niet meer te verdedigen. Ondanks alle liefde die je ten opzichte van de Russiese Revolutie van 1917 had.

Eén van de grootste mensen die kritiek in Rusland spuide was Trotski. Naast Lenin was Trotski eigenlijk de voornameman in Rusland. Dat waren de twee mensen die men als godheden beschouwde. Dat was natuurlijk niet voor niks. Die tijd van het oorlogskommunisme van 1917 tot 1921 heeft een enorme rol gespeeld om een aureool rondom Trotski te bouwen. Dat was gedeeltelijk terecht, maar naderhand bleef Trotski als rus Rusland verdedigen en dan moet je ook de moed hebben om te zeggen: "Trotski, ik ben het niet met je eens".

Trotski bewijst de stelling: wie schrijft die blijft. Die artikelen die Trotski schreef waren krities. Hij was de spreekbuis van de linksen in Rusland toendertijd. Hij was daarvan de gewiekste. Hij heeft veel gepubliceerd over de nationalistiese ontwikkeling in Rusland. Hij wist ook veel over die ontwikkelingen in Rusland, want hij was zelf rus. Dat werd veel overgenomen. Afgezien van zijn verdediging van Rusland, waar ik het niet mee eens ben, was het een groot man. Hij heeft zeer veel gedaan om ons in te lichten over wat er in Rusland gebeurde.

Zijn er RSP'ers/RSAP'ers naar de NSB overgelopen?

Van de RSAP ken ik er maar eentje die zich verkocht heeft aan de politie. Of hij ook lid is geworden van de NSB dat weet ik niet.

Waarom zijn er bij de RSAP geen mensen overgelopen naar de NSB terwijl er bij de CPH wel overliepen?

Als je de RSP/RSAP neemt, waar een tamelijk proletariese democratie bestond, dan ken-de je mekaar goed. Er is ook geen afstand tussen de leiders en de leden. Maar als je de CPH neemt, waar de mensen in wezen van bovenaf geleid werden en dat discussie afwezig is, dan is de motivatie om lid te zijn van zo'n beweging veel kleiner. Het enige wat overblijft bij die mensen is meestal Rusland. Maar voor wat betreft de partij zelf maken ze dus een hoop vuiligheid mee. Dan heb je meer reden om zo'n beweging te verlaten en naar iets anders over te stappen. Miljoenen mensen werden door de Russiese Revolutie geïnspireerd en dan nemen ze dingen die afzichtelijk waren, zoals in de jaren dertig, voor lief. Zelfs zo'n Jan Romein, een historicus, bleef aan de kant van Rusland staan. Ongelooflijk, dan moet er toch iets fout zijn. Dan zijn die mensen als ze op een gegeven moment ontworteld worden zover, dat ze van het ene rotte naar het andere rotte kunnen overlopen. Als hun motivatie en hun klassebewustheid zover ontwikkeld was dat ze weten als arbeider dat ze tot een bepaalde klasse behoren en dat

De Nederlandse vertegenwoordigers van het trotskisme zijn van hetzelfde soort als hun tegenoverstaanders in het buitenland, aan de zijkant van de kalven staande elementen, meest renegaten van de Communistische partij, zoals Sneevliet, van Kiehl, de Kruit, J. J. F. Goekhart etc., die als RSAP georganiseerd, doch ook reeds voor een deel in de schoot van de SDAP en in de "Arbeiderspers" hun arbeiders-vijandig bedrijf uitoefenen.

Overal waar deze lieden in arbeidersorganisaties werkzaam waren hebben zij deze ten gronde gericht, Sneevliet verlaat thans het MAS na het oerbet totaal ontworpen en als vakorganisatie zal hij erop te hebben, de Kruit, daarbij geholpen voor F. J. Schmitz lieder de linkse oppositie in de SDAP op een aanspreek die tot haar volledig vernietiging voerde en duizenden linkse socialistische arbeiders in de onverschilligheid en desillusie stootte.

4.

De activiteit van de RSAP is een directe ondersteuning van het fascisme in Nederland, niet alleen door de misdadige campagne tegen de eenheid van de arbeidersbeweging en het volksfront, die zij voort, maar ook door de levendige verbinding tussen Sneevliet en Trotski, die op zijn beurt, zoals het proces te Moskou bevestigt, in directe verbinding tot het Duitse fascisme staat.

De door dit proces tegen het Paralelle Centrum aan het licht gekomen feiten, moeten aanleiding zijn voor onze partij tot een felle strijd en campagne onder de massa's om het trotskisme in Nederland te vernietigen.

Daartoe is allereerst noodzakelijkheid, dat de strijd aangebonden wordt tegen de onderschatting van de betekenis van het Trotskisme, die gebleken is uit de onvoldoende wijze waarop de partij inzake het proces in Moskou is opgetreden.

Hierbij heeft vooral de Trilune in zijn berichtgeving over het proces een verdédigende houding aangenomen, onder de invloed van de burgerlijke en sociaal-democratische pers, tegenover de aanvallen van de Trotskisten en de rechtse sociaal-democraten, en zelfs zijn ernstige fouten toegelaten die de verwarring, die onze vijanden in de rijen der arbeiders willen stichten, konden bevorderen.

De in onze partij bestaande onderschatting van het trotskisme vloeit hieruit voort, dat nog niet duidelijk wordt ingezien, dat de strijd ter vernietiging van het trotskisme en zijn invloed onder de massa, een noodzakelijk bestanddeel is van de strijd van de Nederlandse arbeidersklasse tegen fascisme in oorlog, voor het tot standbrengen van het eenheidsfront en het volksfront.

Onze partij is er nog niet voldoende van doordrongen, dat het trotskisme niets anders dan een agentuur van het fascisme in de rijen der arbeiders is, en op dezelfde voet als het fascisme moet worden bestreden.

Onze partij heeft teveel het trotskisme vereenzelvigd met de RSAP die echter niet de enige uiting is van het trotskisme. Onze partij moet een felle strijd voeren zonder enige aarzeling of wankelmoedigheid, tegen de trotskistische ideologie, die ook in de rijen van onze eigen partij hier en daar weerklank vindt en waarvan het gevaar des te scherper bestreden moet worden naarmate de zaak van het eenheidsfront in Nederland voorwaarts gaat.

Deze trotskistische ideologie is het die twijfel zaait in de juistheid van de eenheidspolitiek van onze partij, in de juistheid van het optreden van onze Franse zusterpartij, in het volksfront, die een paniek-stemming poogt te verwekken bij elke geslaagde krijgsverrichting der rebellen in Spanje en wantrouwen hebben in het optreden van de Sowjet-Unie in

5.

Spanje.

De partij moet, uitgaande van de feiten van het proces in Moskou, krachtig in de aanval gaan tegen de trotskistische beweging en de invloeden van de trotskistische ideologie ook in onze eigen rijen, met het doel, deze invloeden geheel te vernietigen.

In het bijzonder onder de jeugd is deze strijd van groot gewicht.

Hierbij gaat het erom de arbeidersmassa in de strijd te voeren tegen dit trotskisme, voor de nederlaag van Sneevliet bij de a.s. verkiezingen, voor de zaak van het volksfront tegen fascisme en oorlog. En in dien strijd is het ook onze taak om de, door het trotskisme misleide arbeiders, aan zijn invloed te onttrekken en voor de politiek van het eenheidsfront te winnen.

De arbeiders moeten gewaarschuld worden voor de inzamelingen voor "Rood Spanje", waarmee onder de bedriegelijke schijn van ondersteuning der Spaanse anti-fascisten, de oude solidariteitsgeest der MAS arbeiders wordt misbruikt en steun wordt ingezameld voor de contra-revolutionaire P.O.U.M.

Het partijbestuur besluit daarom het politiek bureau opdracht te geven om haar politieke controle over de redactie zo te verscherpen dat een herhaling van de gemaakte fouten vermeden wordt. Het politiek bureau moet de redactie meer ondersteunen en een reorganisatie van de redactie doorvoeren ter verzekering van de politieke lijn der partij.

Verder zullen volgende maatregelen worden genomen:

1. In de voorbereiding van de Mei-en verkiezingcampagne zal voor de brede massa's in vergaderingen, in de pers en in brochures en geschriften aan de hand van praktische voorbeelden uit Nederland, België, Spanje en de Sowjet-Unie enz het trotskisme worden getoond als de stoottroep van het fascisme in de arbeidersbeweging.
2. Bij de kadenscholing zal bijzondere aandacht aan de verklaring van de aard van het trotskisme worden gewijd.
3. De redacties en de partij-instanties zullen beveiligd moeten worden tegen trotskistische beïnvloeding en ideologisch in dit opzicht worden geholpen en versterkt.
4. In de komende tijd zal regelmatig een blad, "De wegwijzer" verschijnen, om in de kringen van het MAS de trotskistische politiek te bulichten.
5. Onder de jeugd zal een speciale campagne tegen het Trotskisme worden gevoerd, want ook de jonge partijgenoten moeten worden ingelicht.

Partijbestuur der CPN

Fragment uit "Resolutie van het partijbestuur der CPN over het Trotskistenproces", aangenomen in de zitting van 21 februari 1937.

ze weten welke klasse tegenover hun staat, dan kunnen ze nooit van hun leven naar een NSB overlopen. Maar als een beweging dus rot is, dan kan ik me voorstellen dat die mensen zo aan de rechterkant van zo'n beweging komen te zitten.

Maar de CPH was toch een klassebewuste organisatie in die tijd?

Hun taal was ongetwijfeld aan de linkse kant. Maar het gaat er niet alleen om of die taal goed was, als je daarnaast wordt misbruikt tegen andere organisaties zoals de CPH de sociaal-demokraten uitmaakte voor sociaal-fascisten. Als je tot een dergelijke mentaliteit wordt opgewekt, dan valt die klassebewustheid weg. Als er zo'n mentaliteit gekweekt wordt in een organisatie, dan zijn die mensen later tot alles in staat. Zelfs tot misdaad.

Kwam daarbij dat een hoop CPH'ers een verkeerd begrip hadden van het socialisme?

Beslist ja. Eén van de dingen die wij in onze partij leerden was dat je niet alleen moet zeggen dat je marxist wilt zijn, maar in die strijd voor het socialisme moet je je als arbeidersklasse de eigenschappen eigen maken die in een socialistische maatschappij thuis horen. Je moet je eigen dagelijkse gedrag afstemmen op de beginselen die je beledt. Je kan als socialist niet je vrouw elke avond van de ene hoek naar de

andere hoek van de kamer slaan. Of je kinderen een heel autoritaire opvoeding geven, of denken: als ik het maar heb, een ander kan me niet verdommen. Je moet in die strijd waarin je dus meemaakt dat je onderdrukt wordt door de kapitalisten en dat je fout vindt wat ze allemaal ten nadele doen van je klasse, dan moet je zeggen: als dat allemaal fout is, wat moet het dan wel zijn? In die strijd voor dat betere moet je ook jezelf die eigenschappen eigen maken.

Neem het grote verschil tussen Lenin en Stalin. Stalin was innerlijk een schooier. Het zou nooit mogelijk geweest zijn voor Lenin om te doen wat Stalin in de dertiger jaren deed, met die verbanningen en die doodschietelij. Dat zou bij een figuur als Lenin onmogelijk geweest zijn. De man stond moreel veel te hoog, zoals Stalin te laag stond. In een socialistiese partij kan er nooit een diktaat van bovenaf zijn. Het kan nooit zo zijn dat de bovenliggende laag zegt wat de onderliggende laag moet doen. Dat moet beslist en besproken en beoordeeld worden in de partij zelf door iedereen. Dat is het verschil tussen de proletariiese democratie en de burokratische diktatuur die vanuit Rusland in elke CP werd ingevoerd.

Henny: Die CP had allerlei taktieken. Als we een vergadering hadden in het Verkooplokaal, dan was het meestal vol. Die CP'ers zaten dan verdeeld in de zaal. En als dan bv. Sneevliet sprak dan ging de eerste om kwart over achten naar de wc. die zat dan middenin, die stond op met een hoop herrie, sloeg met de deuren en ging naar het toilet. Kwam die terug, dan ging er van de derde rij eentje, dan ging er van de vijfde rij één, dan van de zesde rij en dan de zevende rij één en zeg er maar eens wat van. Maar het was georganiseerd en ze verpestten je vergadering.

Tinus: En als je dan socialist wilt zijn en het humanisme als hoogste stelt van wat je wilt bereiken, dan kan je toch niet zo tekeer gaan in een arbeidersorganisatie. Menist is nog eens een keer bezig geweest om een discussie te krijgen met Reuderink. Maar dat is niet doorgegaan want Reuderink was eigenlijk nog een beetje te eerlijk, te netjes.

Waren er geen CPH'ers die toch wilden weten wat die RSP eigenlijk was?

De besten die kwamen weleens naar ons toe, als dan maar niet de kwestie van Rusland bij hen overheerste, want de mensen die zo denken die krijgen één grote moeilijkheid en dat is om over te stappen naar iets anders. Onze beweging was al jarenlang anti gemaakt. Wij waren nog erger dan sociaal-fascisten, wij waren direkte handlangers van het fascisme. Dan is het enorm moeilijk voor die mensen om dan naar die zogenaamde handlangers toe te gaan. Zoals mensen die godsdienstig opgevoed zijn veel moeite hebben om dat helemaal overboord te gooien. Want dat werd als kind met de paplepel ingegoten. De CPH wilde werken ten gunste van Rusland. Daardoor waren ze in staat om vergaderingen te verstoren, om desnoods Menist af te rammelen en desnoods met kranten te kolporteren waarin je voor het grootste vuil ter wereld werd uitgemaakt. Dan is het reuze moeilijk om dan over te stappen naar zo'n beweging als de onze.

Henny: Er is een keer een poging gedaan door de stalinisten om Sneevliet te vermoorden. Er was een spionne die zich uitgaf als trotskiste en die als politieke vluchteling uit Duitsland onderdak kreeg bij Sneevliet. Ze sliep daar ook. Dat bleek achteraf een spionne te zijn. Die had misschien op een bepaald moment toe moeten slaan, net als bij Trotski. Sneevliet had in de gaten gekregen dat ze zich een beetje vreemd gedroeg en daardoor had hij wantrouwen gekregen. Op een bepaalde avond is er aangebeld door twee mannen en die hadden waarschijnlijk een wapen bij zich. Er is toen niks gebeurd. Na die gebeurtenis heeft de partij een veiligheidswacht ingesteld en ze hebben een lamp aangelegd op de trap van Sneevliet z'n huis. De familie Sneevliet is heel erg van streek geweest en daarna had hij bij vergaderingen e.d. een soort lijfwacht van partijleden. Eigenlijk wilde hij dat niet.

Ze hebben Ab Menist eens een keer een hersenschudding geslagen met een tafelpoot. Dat was een knokploeg van de CPH onder leiding van Cees Frenay. Ze hadden hem op staan wachten in het donker. Dat was in de buurt van z'n huis, hij woonde aan de Mare. Dat was omdat Ab ook gewoon zei waar het op stond. Ook ten opzichte van die stalinisten. Ook in de gemeenteraad tegen Schalker en dat namen ze niet. Ze wilden hem zo uitschakelen, misschien hebben ze hem wel dood willen slaan.

■ HENK SNEEVLIET ■

Henk Sneevliet is voor zowel het NAS als de RSP/RSAP de belangrijkste man geweest. Hij werd in Rotterdam geboren, maar bracht zijn jeugd door in het katholieke Den Bosch. In 1902 werd hij lid van de SDAP en al snel werd hij voorzitter van de partijafdeling Zwolle vanwege zijn capaciteiten. Henriëtte Roland Holst had grote invloed op hem. In 1912 ging hij over naar de SDP. Vanwege z'n aandeel in een aantal revolu-

tionaire akties en stakingen was het voor hem niet meer mogelijk in Nederland een bestaan te vinden. De familie Sneevliet vertrok in 1913 naar Indonesië. In Indonesië pakte hij zijn politieke werk opnieuw op en speelde een grote rol bij de ontwikkeling van de socialistische beweging in Indonesië. Eind 1918 werd Sneevliet uit Indonesië gezet vanwege zijn politieke activiteiten en vestigde hij zich opnieuw in Nederland. In 1921 werd hij op voorstel van Lenin aangewezen voor de functie van vertegenwoordiger in het Verre Oosten van de Komintern. Hij maakt dan o.a. in China van dichtbij de ontwikkeling mee van de chinese kommunistische partij. Eind 1923 nam hij ontslag en keerde naar Nederland terug. Hij werd voorzitter van het NAS en in 1929 werd de RSP opgericht. In de oorlog werd Henk Sneevliet door de Duitsers vermoord. Sneevliet was een politiek fenomeen in de Nederlandse arbeidersbeweging, ook vanwege zijn kennis van de internationale situatie, vooral van het Verre Oosten. Hij was een boeiende spreker en de stuwende kracht achter zowel het NAS als de RSP/RSAP.

Henk Sneevliet temidden van meisjes van het Rotterdamse kinderkoor "Ontwaakt" in het Ferdinand Domela Nieuwenhuisoord augustus 1936.

Jan van Leyden

Henk Sneevliet zegt u dat iets?

Hank Sneevliet, ja die was vroeger kommunist geweest. De RSP, de Revolutionaire Socialistische Partij die was dan zogenaamd splinterpartij van de CPN. Ergens stom, die mensen waren natuurlijk ook wel links, maar het is een versplintering. Die stemmen was de kommunistische partij kwijt. Die RSP-mensen waren nog iets feller als de CPN. Het waren meer trotskisten.

Had de RSP hier ook aanhang in Crooswijk?

De RSP dat waren maar enkelingen in Crooswijk, want ik geloof dat ze maar net één zetel hadden in Rotterdam. Het waren er niet veel want het waren haast allemaal kommunisten in Crooswijk. Ik heb nog wel bij een baas gewerkt zo rond die jaren en die was ook RSP, dat was mijn baas nog wel. Er waren er ook wel bij die kommunisten waren, die iets meer waren dan handarbeider. Het was niet alleen de bootwerker of de handwerker die kommunist was. Er waren ook kommunisten die geletterd waren hoor. Maar die kende je natuurlijk niet.

Arend van Brugge

Henk Sneevliet, weet je hoe ze die noemden? "De Hoge Priester", hij had een katholieke opvoeding gehad. Ja, hij was nog op het seminarium geweest. Hij was een uitstekende spreker.

Tinus de Winter

Sneevliet was een duizendpoot. Hij was redakteur van De Arbeid van het NAS. Hij was redakteur van De Baanbreker van de RSP en De Nieuwe Fakkel van de RSAP. Hij was redakteur van het maandblad De Rode October. Hij schreef in het jeugdblad van de RJB en